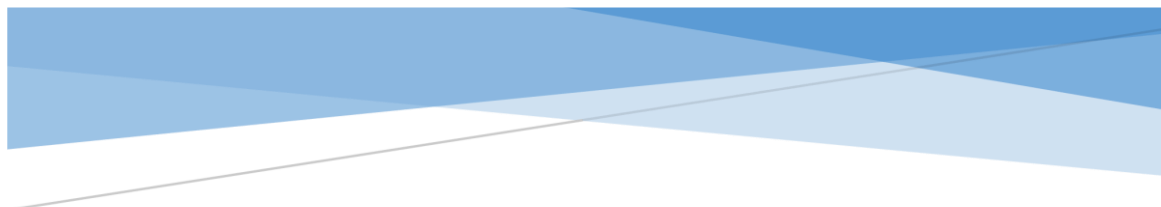

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

АНАЛИЗА ИНТЕГРАЦИЈА АГЕНДЕ 2030 У ЛОКАЛНЕ ДОКУМЕНТЕ РАЗВОЈНОГ ПЛАНИРАЊА У СРБИЈИ

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија

2025.

Садржај

Сврха израде анализе	4
МЕТОДОЛОГИЈА ПРИМЕЊЕНА ПРИЛИКОМ ИЗРАДЕ АНАЛИЗЕ	6
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ ТИПА ПРЕПОЗНАТИХ ВЕЗА	16
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ БРОЈА ПРЕПОЗНАТИХ ВЕЗА СА РАЗВОЈНИМ ПРАВЦИМА	18
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ БРОЈА УСПОСТАВЉЕНИХ ВЕЗА СА ПОЈЕДИНАЧНИМ ЦОР	19
Укупна планска покривеност по појединачним ЦОР и преговарачким кластерима	19
Анализа препознатих веза у плановима развоја општина и градова	20
ПРЕПОРУКЕ ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ ЦОР У ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА	41
Препорука за одабир типа везе	41
Препоруке за одабир и класификацију показатеља	42
Препоруке у погледу вертикалног усклађивања	43
Препоруке у погледу приказа веза	44

УВОД

Ове године се навршава 10 година од усвајања УН Агенде 2030 за одрживи развој. То је свеобухватна стратегија коју су успоставиле Уједињене нације (УН) резолуцијом А/RES/70/1. Државе потписнице су се обавезале да мобилишу све ресурсе како би циљеви били остварени до 2030. године.

Локалне самоуправе су често одговорне за координацију и пружање основних услуга, што их чини кључним актерима у остваривању циљева одрживог развоја. Прилагођавање циљева одрживог развоја локалном нивоу помаже локалним властима да их интегришу у локално планирање, буџете и политике, и омогућава заједницама да развију циљане интервенције. Локални ниво је одговоран за спровођење већине циљева одрживог развоја (ЦОР). По већини извора процена је да је то око 65% од 169 ЦОР потциљева, а разлози за то су бројни.

Локалне самоуправе су одговорне за пружање основних услуга као што су становање, вода, транспорт и инфраструктура, које су кључне за постизање многих циљева одрживог развоја. Прилагођавање циљева одрживог развоја локалним условима омогућава ефикаснију имплементацију и помаже у решавању специфичних изазова релевантних за одређену локалну заједницу. Поред тога, многи потциљеви одрживог развоја су директно повезани са функцијама локалне самоуправе, као што су климатске акције, коришћење земљишта и урбани развој. Одговорне и транспарентне институције, које омогућавају учешће јавности у процесу доношења одлука а које заговарају поједини ЦОР су предуслов за управљање одрживим развојем и као такве релевантне су како за национални, тако и локални ниво.

Јединице локалне самоуправе (ЈЛС) везе са УН циљевима одрживог развоја успостављају кроз планове развоја. У Републици Србији је усвојено 120 планова развоја (јун 2025), од којих 5 нису били јавно доступни, а у 16 нису успостављене везе.

До сада је Републички секретаријат за јавне политике, израдио смернице за укључивање зелених аспеката у документе јавних политика¹, односно повезивање циљева ДЈП са циљевима одрживог развоја Агенде 2030 и Зелене агенде за Западни Балкан у складу са методологијом која је развијена кроз остале активности Републичког секретаријата за јавне политике у вези са применом циљева одрживог развоја у Републици Србији. У складу са том методологијом је надограђен и Аналитички сервис ЈЛС, који сада такође обухвата и везе са ЦОР, док је у плану израда Водича за мапирање планских докумената са циљевима одрживог развоја на локалном нивоу чиме би се употпунила методолошка подршка у погледу интеграције и спровођења Агенде 2030 кроз планска документа Републике Србије.

УН Агенда обухвата 17 глобалних циљева (ЦОР) са 169 потциљева, односно 248 индикатора којима се мери напредак у реализацији циљева одрживог развоја. Показатељи циљева одрживог развоја могу се наћи на званичном УН вебсајту: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>, док се показатељи за Републику Србију које прати Републички завод за статистику (РЗС) налазе на вебсајту: <https://sdg.indikatori.rs/>.

---

¹ Смернице су израђене уз подршку пројекта „Унапређење управљања јавним финансијама за зелену транзицију у Републици Србији” у сарадњи са Светском банком и Француском агенцијом за развој, <https://rsjp.gov.rs/cir/dokumenti-kategorija-cir/prirucnici-cir/>

УН међуагенцијска и експертска група за показатеље ЦОР (IAEG-SDGs) је развила Глобални оквир показатеља (Global Indicator Framework - GIF) за једнообразно, односно упоредиво праћење и анализу напретка у остварењу циљева и потциљева на националном, регионалном и локалном нивоу. Показатељи су одабрани поштујући следеће критеријуме: релевантност, мерљивост, доступност података и међународна упоредивост. Неки су широко применљиви и универзално релевантни, док су други више контекстно специфични и зависе од националних приоритета и околности.

Тренутно GIF укључује 248 показатеља за 169 потциљева, али уколико се изузму понављања укупно их има 231. На порталу Републичког завода за статистику (РЗС) (<https://sdg.indikatori.rs/>) доступно је 161 показатељ за Републику Србију (28.08.2025), односно око 65%.

Како би механизам за праћење и ревизију био ефикасан, кроз Агенду за одрживи развој 2030. УН подстиче државе чланице да „спроводе редовне и инклузивне прегледе напретка на националном и суб-националном нивоу, који су предвођени и вођени од стране саме државе у виду добровољних националних и локалних извештаја (Voluntary National Reports – VNR/ Voluntary Local Review - VLR). Кроз ове извештаје се такође настоји да се ојачају јавне политике и институције и да се мобилише подршка и партнерства заинтересованих страна за спровођење циљева одрживог развоја. Република Србија је 2019. године израдила свој Први добровољни извештај, док је Ниш, као први град у Србији и тек трећи у југоисточној Европи израдио Добровољни локални извештаји тако поставио темеље за усклађивање урбаног развоја са ЦОР.

На ЦОР Самиту који је одржан у септембру 2023. године у седишту УН у Њујорку, Србија је преузела обавезе у погледу испуњавања ЦОР и истакла приоритетне правце транзиције и кључне области за напредак. То су:

- „Да нико не буде изостављен“
- Родна равноправност
- Универзална здравствена заштита
- Одрживи прехранбени системи у функцији трансформативних акција за одрживи развој
- Зелена транзиција
- Енергетика
- Наука, технологија, иновације, дигитализација и подаци

РЗС од 2020. године публикује Извештај о напретку у остваривању Циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији и до сада је објављено 5 оваквих извештаја РЗС. Уз подршку донатора РЗС је такође објавио и тематске прилоге², као и публикације у оквиру иницијативе “Не изоставити никога из развоја!”

Ова анализа, заједно са претходно урађеном анализом усклађености планова развоја на територији Аутономне покрајине Војводине (АПВ) са Планом развоја АПВ (ПРАПВ), има за циљ да сагледа начин на који је извршена интеграција Агенде 2030 у документа развојног планирања и тиме пружи одговарајуће податке засноване на чињеницама и препоруке који ће бити саставни део Водича за мапирање планских докумената са ЦОР на локалном нивоу. Такође, поред горе наведених приоритетних праваца транзиције, кроз обим веза са ЦОР, анализа може

---

² Напредак у праћењу показатеља одрживог развоја у области одрживог урбаног развоја у Републици Србији, 2023 и Напредак у праћењу индикатора одрживог развоја у области животне средине у Републици Србији

да укаже на приоритизацију тема на локалном нивоу и пружи корисне информације при изради Плана развоја Републике Србије. Подразумевала је анализу свих доступних планова развоја на локалном нивоу и то у погледу:

- идентификације важећих планова развоја у којима се приказују везе приоритета утврђених у плановима развоја са циљевима одрживог развоја;
- у ком обиму су, у односу на укупан број важећих планова развоја, приказане везе приоритета са циљевима одрживог развоја;
- приказа карактеристичних примера на који начин су везе са циљевима одрживог развоја приказане у тексту планова развоја;
- примене предложене методологије за повезивање циљева докумената са циљевима одрживог развоја односно одређивања веза са циљевима одрживог развоја приликом утврђивања приоритета у плановима развоја;
- препорука на који начин треба узети у обзир већ идентификоване везе приоритета утврђених у плановима развоја приликом повезивања циљева докумената јавних политика са циљевима одрживог развоја у току израде тих докумената.

Сврха израде анализе

Ова анализа, израђена у оквиру пројекта „Реформа јавних финансија – Агенда 2030“³ и има за сврху да помогне институцијама на локалном нивоу да ефикасније обављају своје улоге у погледу спровођења Агенде 2030, односно да омогући ефективније праћење спровођења Агенде 2030 засновано на доказима.

Као резултат активности наведеног Пројекта израђено је неколико извештаја и анализа у оквиру којих су развијене методолошке основе које су сходно примењене и приликом израде ове анализе. Правни основ представљају подзаконски акти Закона о планском систему Републике Србије (ЗПС), прецизније Уредба о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе⁴ и нова Уредба о методологији израде докумената јавних политика⁵, која у члану 8. уређује да се приликом утврђивања показатеља учинка узимају у обзир показатељи циљева одрживог развоја. Наведени извештаји и анализе обухватају:

- Србија и Агенда 2030. - Мапирање националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја⁶
- Остваривање циљева докумената јавних политика и њихов допринос остваривању циљева одрживог развоја - Предлог модела извештаја⁷
- Анализа усклађености циљева, мера и показатеља планова развоја са планом развоја АП Војводине и ЦОР показатељима⁸

³ Пројекат „Реформа јавних финансија – Агенда 2030“, финансирају Немачко савезно министарство за економску сарадњу и развој (BMZ) и Швајцарска агенција за развојну сарадњу (SDC)

⁴ <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2020/107/2>

⁵ "Службени гласник РС", број 20 од 7. марта 2025, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2025/20/5/reg>

⁶ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Srbija-i-Agenda-2030.-februar-2025.-cirilica-.pdf>

⁷ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Ostvarivanje-ciljeva-DJP-u-vezi-sa-Agendom-2030-model-izvestaja-lat.pdf>

⁸ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Izvestaj-o-uskladjenosti-planova-razvoja-JLS-sa-Planom-razvoja-APV-lat.pdf>

На истим методолошким основама заснивају се и допуне Аналитичког сервиса ЈЛС, које су обухватиле уградњу веза показатеља из Аналитичког сервиса са ЦОР показатељима⁹, па је успостављање веза са потциљевима одрживог развоја на нивоу показатеља за општине и градове знатно олакшано.

Сврха ове анализе је да се ојача прилагођавање ЦОР локалном нивоу и спровођења Агенде 2030, промовише интеграција Агенде 2030 у локално развојно планирање и локалне јавне политике и обезбеди већа кохерентност политика. Поред тога, сврха јој је да унапреди механизме извештавања о напретку у остваривању ЦОР на локалном нивоу, кроз једнообразни начин на који се успостављају везе са ЦОР.

Сходно томе, препоруке дате у анализи односе се на оптимизацију успостављања веза циљева у планским документима са ЦОР и сумирају све релевантне препоруке које су се искристалисале у процесу припреме претходно наведених извештаја и анализа. Један од разлога је и чињеница да је у току израда Плана развоја Републике Србије, па су препоруке у погледу начина успостављања веза са ЦОР валидан инпут, као што је и приоритизација тема сагледана кроз бројност успостављених веза са ЦОР потциљевима у локалним плановима развоја.

Пажња је превасходно усмерена на одабир показатеља у документима развојног планирања као и документима јавних политика и њихову упоредивост са ЦОР показатељима и реферише на класификацију коју је развио РСЈП по угледу на упоредну праксу. Састоји се од троструке поделе (како за централни, тако у нешто прилагођеној верзији и за локални ниво) која означава степен упоредивости показатеља:

Идентични – формулација показатеља у Аналитичком сервису ЈЛС је идентична формулацији УН глобалног показатеља потциља одрживог развоја. Показатељ у Аналитичком сервису ЈЛС је у потпуности одговарајући за праћење одговарајућег потциља, јер прати све појаве и/или циљне групе, односно могуће га је представити дисагрегиран по захтеваним критеријумима.

Прилагођени (делимични) - формулација показатеља у Аналитичком сервису ЈЛС се делимично подудара са формулацијом УН глобалног показатеља потциља одрживог развоја. Показатељ је одговарајући за праћење потциља одрживог развоја, али само делимично омогућава праћење одређене појаве и циљне групе. Показатељ у Аналитичком сервису ЈЛС је дисагрегиран само у односу на одређену циљну групу или критеријум.

Допунски – формулација показатеља у Аналитичком сервису ЈЛС се разликује од формулације УН глобалног показатеља потциља одрживог развоја. Ипак, у контексту Србије и/или локалних специфичности, показатељ је релевантан јер адекватније прати промене које се могу довести у везу са одговарајућим потциљем одрживог развоја.

Табела 1: Примери за тип везе између показатеља у Аналитичком сервису ЈЛС и ЦОР показатеља:

ЦОР ПОКАЗАТЕЉ	ПОКАЗАТЕЉ ИЗ АНАЛИТИЧКОГ СЕРВИСА ЈЛС	Тип везе са ЦОР показатељем
1.а.2 Удео укупних (државних) расхода за основне услуге (образовање,	Област 08 ОБРАЗОВАЊЕ 90. Расходи за образовање корисника буџетских средстава	Идентичан

⁹ Методолошке напомене <https://jls3.rsjp.gov.rs/vox/Napomene>

здравство и социјална заштита) ¹⁰	Област 04.а СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА У НАДЛЕЖНОСТИ ЈЛС 04. Расходи из буџета ЈЛС за услуге социјалне заштите	Идентичан
	Област 07 ЗДРАВСТВО 32. Расходи за здравствену и социјалну заштиту корисника буџетских средстава по становнику	Идентичан
10.4.1 Учешће рада у БДП-у	Област 02 ФИНАНСИЈСКИ ПОКАЗАТЕЉИ ЈЛС 42. Расходи за запослене	Прилагођен
9.2.2 Запосленост у производњи као удео у укупној запослености	Област 03 ПРИВРЕДА 57. Број запослених у прерађивачкој индустрији, као % укупног броја запослених	Прилагођен
8.6.1 Удео младих (старости 15-24 године) који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком	Област 08 ОБРАЗОВАЊЕ 51. Стопа одустајања од школовања у средњем образовању	Допунски
17.4.1 Отплата дуга као удео у извозу робе и услуга	Област 02 ФИНАНСИЈСКИ ПОКАЗАТЕЉИ ЈЛС 47. Расходи за камате и трошкове задуживања	Допунски

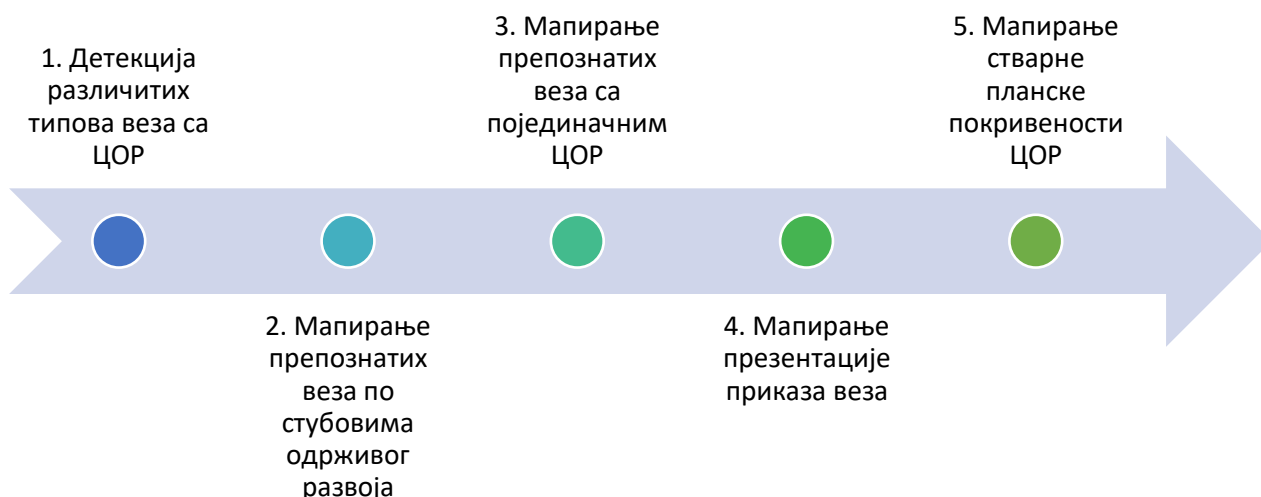
Поред показатеља у Аналитичком сервису ЈЛС, који обухватају 8 области и не покривају исцрпно дијапазон тема које покривају ЦОР, при изради планова развоја ЈЛС, и код успостављања веза треба идентификовати и друге идентичне, прилагођене или допунске показатеље који су корелацији са ЦОР показатељима.

Припремљен помоћни аналитички материјал омогућава компаративне анализе по територијалном распореду, величини ЈЛС, финансијској независности, или било ком другом параметру од интереса, али то превазилази обухват овог пројектног задатка.

МЕТОДОЛОГИЈА ПРИМЕЊЕНА ПРИЛИКОМ ИЗРАДЕ АНАЛИЗЕ

Надовезујући се на претходно приказане методолошке основе, примењена методологија за ову Анализу подразумевала је неколико корака:

¹⁰ У случају горе наведеног ЦОР показатеља 1.а.2 успостављене везе су третиране као идентичне, јер наведена три показатеља из Аналитичког сервиса ЈЛС у потпуности покривају све наведене појаве.

1. Детеkција различитих типова веза са ЦОР

Укупно је детектовано четири модела у плановима развоја ЈЛС на који су успостављане везе са ЦОР. Описани су у наставку са примерима.

Табела 2: [Модел 1](#): Развојне области или приоритетни циљеви или мере су доведени у везу само са ЦОР

Приоритетни циљ из Плана развоја Општине	ЦОР
Приоритетни циљ X 1: Развој туризма	Циљ 8. Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за све људе свих генерација Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Овај модел је најбазичнији и само у општим цртама успоставља начелну везу са ЦОР. Овако назначена веза не допушта праћење напретка у односу на знатно конкретније потциљеве и одговарајуће ЦОР показатеље, па је и извештавање о постигнутим учинцима онемогућено.

Табела 3: [Модел 2.1](#): Стратешки циљеви¹¹ (циљеви за развојне области или приоритетне правце) су доведени у везу и са циљевима и потциљевима одрживог развоја (Агенда 2030)

Стратешки циљ из Плана развоја Општине	ЦОР	Потциљ ЦОР
Стратешки циљ X До краја 2028. приступити развоју и опремању радних	Циљ 2. Свет без глади	2.3. До 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, посебно жена, староседелачких народа, породичних пољопривредника, сточара и рибара,

¹¹ Поједине ЈЛС су формулисале стратешке циљеве за развојне области, иако то није термин који је усклађен са Законом о планском систему, ни са подзаконским актима, нити је захтеван на том нивоу.

<p>зона, унапредити сарадњу са локалном пословном заједницом, поспешити постојећу пољопривредну производњу и обогатити и развити локалну туристичку понуду</p>	<p>Циљ 8. Достојанствени рад и економски раст</p> <p>Циљ 9. Индустрија, иновације и инфраструктура</p>	<p>укључујући сигуран и једнак приступ земљи, другим производним ресурсима и улагањима, знањем, финансијским услугама, тржишта и могућности додавања вредности и запошљавања.</p> <p>2.4. До 2030. године обезбедити одрживе системе производње хране и применити еластичне пољопривредне праксе које повећавају продуктивност и производњу, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и другим катастрофама и прогресивно побољшавају земљу и квалитет земљишта</p> <p>8.2. Постићи веће нивое економске продуктивности кроз диверзификацију, технолошку напредак и иновације, укључујући фокусирање на секторе високе додане вредности и радно интензивне секторе</p> <p>8.3. Промовисати развојно оријентисану политику која подржава продуктивне активности, достојно отварање нових радних места, предузетништво, креативност и иновације и подстиче формализацију и раст микро, малих и средњих предузећа, укључујући приступ финансијским услугама</p> <p>8.5. До 2030. године постићи потпуно и продуктивно запослење и пристојан рад за све жене и мушкарце, укључујући младе и особе са инвалидитетом, и једнаку плату за рад једнаке вредности</p> <p>8.9. До 2030. године осмислити и спровести политике за промоцију одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе</p> <p>9.1. Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, за подршку економском развоју и људском благостању, са фокусом на приступачан и једнак приступ за све</p>
--	--	---

У појединим анализираним плановима развоја ЈЛС, се циљеви за развојне области или приоритетне правце заснивају на три узајамно условљена стуба одрживог развоја: економски, друштвени и животну средину. У појединим плановима развоја предвиђен је и четврти развојни правац који се односи на унапређење локалне администрације и доступности и квалитета услуга које пружа. Стога су везе, за овако широко постављене стратешке циљеве, са потциљевима ЦОР

више таксативне природе и као у претходном моделу нису довољне за праћење и извештавање о учинку у односу на ЦОР.

Табела 4: [Модел 2.2](#): Приоритетни циљеви су доведени у везу и са потциљевима одрживог развоја (Агенда 2030)

Приоритетни циљ из Плана развоја Општине	ЦОР	Потциљ ЦОР
Приоритетни циљ X 1: Унапредити саобраћајну инфраструктуру и повећати безбедност учесника у саобраћају	Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим	11.2 До 2031. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица 11.3 До 2031. унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима у свим земљама
Приоритетни циљ X 2: Унапредити енергетску ефикасност објеката и повећати коришћење обновљивих извора енергије	Циљ 7. Доступна и обновљива енергија	7.2 До 2031. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу 7.3 До 2031. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности

Овај модел је са 54% убедљиво најзаступљенији у плановима развоја ЈЛС. Прецизнији је од претходна два пошто су приоритетни циљеви у највећем броју довољно специфични да се могу успоставити конкретније везе са потциљевима одрживог развоја. Ипак, често обједињују сродне теме, па су и везе вишеструке.

Табела 5: [Модел 3](#): Приоритетни циљеви су доведени у везу и са потциљевима одрживог развоја и са ЦОР показатељима

Приоритетни циљ из Плана развоја Општине/града	Показатељ исхода из ПР општине/града	Идентичан/модификован ¹²	Веза са потциљем ЦОР	Веза показатеља из ПР општине/града са ЦОР показатељом за ЦОР потциљ
Приоритетни циљ X 1: Обезбеђена безбедна и приуштива пијаћа вода за све становнике Општине	Удео становништва које користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља (%)	идентичан	6.1. До 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све	6.1.1 Удео становништва које користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља (%)
Приоритетни циљ X 2: Развијен систем управљања комуналним отпадом и обављања комуналних послова на територији Општине	Санацијом постојеће депоније и изградњом трансфер станице сав отпад се одвози на регионалну депонију у ...	модификован	11.6. До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима	11.6.1 Удео комуналног чврстог отпада који се редовно прикупља и који се на одговарајући начин одлаже у укупној количини генерисаног комуналног чврстог отпада, по градовима

Ово је најнапреднији и најпрецизнији начин за успостављање веза са потциљевима одрживог развоја, јер се непосредно доводе у корелацију одабрани показатељи и користи подела на идентичне и модификоване показатеље у односу на ЦОР показатеље. Анализирани планови развоја усвојени су пре него што је Републички секретаријат за јавне политике дефинисао класификацију која одређује истоветност или сличност са ЦОР показатељем (наведена горе), па је препорука, да се то при следећој ревизији, или изради новог плана развоја усклади.

Овако успостављене везе омогућавају одговарајуће праћење промена у односу на остварење ЦОР, као и значајно квалитетније извештавање о учинку.

¹² Ово је термин који је коришћен у плановима развоја Бача, Беоцина, Врњачке бање, Жабља, Инђије, Ковина и Куле. По својој суштини модификован показатељ методолошки одговара показатељу који је по класификацији коју је дефинисао Републички секретаријат за јавне политике означен као прилагођен или допунски.

Табела 6: [Модел 4](#): Мере у плановима развоја су доведене у везу са потциљевима Агенде 2020

Мере	Допринос Агенди 2030
<p>1.1. Заштита реке Х као природног ресурса</p> <ul style="list-style-type: none"> - јачање еколошке свести грађанства да би се очувале постојеће вредности - имплементација интервенција за одрживо коришћење територија (заштитни појасеви засађени дрвима, прављење паркова, изградња привремене инфраструктуре, ширење туристичких функција) - стварање законских и правноимовинских услова потребних за развој 	<p>15. Живот на земљи: Заштитити, обнављати и промовисати одрживо коришћење копнених екосистема, одрживо управљати шумама, борити се против дезертификације, зауставити и преокренути процес деградације земљишта и зауставити губитак биодиверзитета.</p> <p>15.1. Осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима</p> <p>15.5. Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и, заштитити угрожене врсте и спречити њихово истребљење</p> <p>15.9. Интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје</p>
<p>7.5 Јачање речног и воденог туризма</p> <ul style="list-style-type: none"> - изградња пристаништа за мале чамце на Тиси, омогућавање снабдевања струјом, горивом, интернетом, водом и храном. - постављање онлајн и офлајн информативног центра у близини пристаништа за информисање туриста о доступним услугама и другим туристичким атракцијама. - проширење општинске туристичке маркетиншке стратегије на међународна тржишта са циљем представљања понуде прилагођене тражњи за речним туризмом - развој воденог туризма у сарадњи са управљачима, власницима вода - обезбеђивање потребних квалификованих кадрова за рад 	<p>8. Достојанствен рад и економски раст</p> <p>Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све</p> <p>8.9. До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе</p>

Модел 4 такође спада у напреднији начин за успостављање веза са ЦОР јер су мере у већини планова развоја веома детаљно формулисане и очито је да могу да се успоставе везе са потциљевима ЦОР. Добро усмерење код евентуалних дилема је да се сагледају и одговарајући ЦОР показатељи који на глобалном нивоу сужавају тематски обухват самог ЦОР. Ипак, треба имати у виду да су ЦОР показатељи углавном на исходном нивоу, па је усаглашавање са показатељима резултата у ПР ЈЛС у највећем броју случајева немогуће. Самим тим је и праћење и извештавање о учинку у остварењу ЦОР немогуће.

2. Мапирање приказаних веза по развојним правцима¹³

Поред три развојна правца која су присутна у свим анализираним плановима развоја, идентификован је и правац који се односи на развој добре управе. У сврхе ове анализе додат је и пети „хоризонтални“ правац развоја усмерен на међусекторске теме. У оквиру сваког од ових правца обухваћене су одређене теме.

Табела 7: Начин груписања појединачних ЦОР према овој подели

Економски развој	
Пољопривреда и рурални развој	
Енергетика у сврхе привредног развоја	
ММСП, запошљавање, туризам	
Транспорт, индустрија, истраживање и развој, иновације, .	
циркуларна економија	
Друштвени развој	
Социјална и дечја заштита	
Здравствена заштита	
Образовање	
Култура и информисање	
Животна средина и климатске промене	
Водоводна инфраструктура и снабдевање водом за пиће, управљање отпадним водама, квалитет вода	

¹³ Подела примењена овде, поред економског, друштвеног и еколошког аспекта одрживог развоја, уводи и „добру управу и квалитет јавних услуга“ која је у ПР често означена као развојни правац, али и хоризонталне теме које се превасходно односе на смањење неједнакости и родну равноправност.

Енергија из обновљивих извора, енергетска ефикасност	
Саобраћај и саобраћајна инфраструктура, комунална инфраструктура, управљање отпадом, квалитет ваздуха, зелена инфраструктура	
Циркуларна економија	
Смањење ризика од катастрофа, емисије гасова са ефектом стаклене баште	
Заштита природе, заштита земљишта	
Добра управа	
Одговорне и транспарентне институције, пружање услуга јавне управе, заштита права грађана	
Хоризонталне теме	
Родна равноправност	
Антидискриминациона политика, миграциона политика и избеглице	
Јавна безбедност, владавина права	
Јавне финансије	

Као што се види из приложене табеле, поједини ЦОР се јављају у више развојних праваца. То су ЦОР 7, 11, 12 и 16, уз напомену да ово ни изблиза не исцрпљује све могуће узајамне везе (за више о узајамним везама између самих ЦОР и докумената јавних политика РС: <https://rsjp.gov.rs/cir/sema-jp-mapa/>). Хоризонталне теме су заједничке свим развојним правцима, јер се, на пример, родна равноправност (ЦОР 5) и смањење неједнакости (ЦОР 10) одражавају и релевантни су како за социјални, тако и економски стуб одрживог развоја. Слично је и када је реч о ЦОР 16 са фокусом на мир, правду и снаже институције, као и ЦОР 17 који тематизује партнерства за одрживи развој.

Ово је учињено с намером да омогући увид у то који су развојни правци и планске области и у ком обиму за ЈЛС биле приоритетне. Треба напоменути да је то било могуће у случају када ЦОРу припада једна област планирања, као што је случај са ЦОР 3 - Здравство, или ЦОР 4 – Образовање. Међутим, уколико један ЦОР обухвата више области, не може се применити за увид у обухват те области у плановима развоја ЈЛС.

3. Мапирање броја приказаних веза по појединачним ЦОР

Мапирање броја успостављених веза по појединачним ЦОР подразумевало је анализу свих 115 расположивих планова развоја ЈЛС и сумирање свих веза које су успостављене у односу на 17 ЦОР-ова. Овај део анализе треба да пружи увид у то шта је у претежном фокусу општина и градова када је у питању развојно планирање, с обзиром на то да успостављене везе са ЦОР покривају читав спектар, додуше узајамно условљених и повезаних тема. Пошто је анализа прављена за сваку ЈЛС појединачно, могуће су и упоредне анализе по одабраним критеријумима, као што су територијалне варијације, величина ЈЛС, развијеност и сл.

Мапирање презентације приказа веза

Мапирање графичке обраде веза са ЦОР подразумевало је само преглед да ли су у плановима развоја коришћене одговарајуће графичке ознаке за ЦОР, како би везе и корелација са ЦОР била видљивија. Констатовано је да је коришћен само базични тип симбола, док су симболи за потциљеве потпуно занемарни у свим плановима развоја.

Од 115 анализираних планова развоја, у 22 су коришћене графичке ознаке за ЦОР, у 16 везе уопште нису успостављене, а у 77 су везе само наративно назначене.

Пример за употребу визуелних симбола:

Приоритетни циљ 2. Подстицање развоја одрживе и конкурентне пољопривреде

Циљ 2: Свет без глади

Потциљеви:

2.3 До 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде

2.4 До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла

Циљ 15: Живот на земљи

Потциљеви: 15.3 До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем

дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта

4. Мапирање планске покривености ЦОР

Имајући у виду сврху ове анализе, као и различите дилеме са којима су се општине и градови сусрели у препознавању веза са ЦОР, наметнула се потреба за преиспитивањем и ревизијом веза у 99 планова развоја, али само у погледу оних ЦОР где сам предлагач није препознао и приказао везу. Такође су за преосталих 16 планова развоја без референци на ЦОР успостављене везе. Ови резултати користили су како би се створила реалнија слика планске покривености ЦОР кроз планове развоја, без обзира да ли је веза приказана или не.

Поред приказа по појединачним ЦОР, дат је и приказ по преговарачким кластерима, пошто се Република Србија као кандидат за чланство у ЕУ прилагођава стандардима успостављеним унутар ЕУ и кроз процес интеграција уједно спроводи и УН Агенду 2030.

Како сагледавање стварне планске покривености ЦОР, тако и груписање по преговарачким кластерима служе да пруже на чињеницама засноване податке који могу да подупру одговарајуће одлуке при изради Плана развоја Републике Србије.

У табели испод су приказане везе између појединачних ЦОР, преговарачких кластера и приоритетних области на које се Република Србија обавезала.¹⁴

Табела 8: Везе између појединачних ЦОР, преговарачких кластера и приоритетних области

Циљ одрживог развоја - ЦОР	Преговарачки кластери	Приоритетне области
16	1. Основе	Јачање националног планирања и институционалних оквира за подршку посвећености
3	2. Унутрашње тржиште	Универзална здравствена заштита
1	3. Конкурентност и инклузивни раст	Да нико не буде изостављен
4		Образовање у функцији трансформативних акција за одрживи развој
5		Родна равноправност
8		
9		Наука, технологија, иновације, дигитализација и подаци
10		
6	4. Зелена агенда и одржива повезаност	Зелена транзиција
7		Енергија
11		
12		
13		
15		
2	5. Ресурси, пољопривреда и кохезија	Одрживи прехранбени системи у функцији трансформативних акција за одрживи развој
17	6. Спољни односи	Развојна и хуманитарна помоћ

¹⁴ <https://sdgs.un.org/national-commitments-sdg-transformation/22091>

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ ТИПА ПРЕПОЗНАТИХ ВЕЗА

Укупно је анализирано 115 (96%) планова развоја од 120 усвојених. За пет ЈЛС планови развоја нису били доступни. То су: Бољевац, Босилеград, Лапово, Лучани и Пећинци.

Када је реч о препознатим и означеним везама, од 115 прегледаних планова развоја ЈЛС, у 16 (13,91%) нису успостављене било какве везе са ЦОР. То су планови развоја следећих општина и градова: Ада, Бела Црква, Владичин Хан, Жагубица, Житиште, Кикинда, Ковачица, Мионица, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Пазар, Пландиште, Сечањ, Сомбор, Стара Пазова и Ћићевац.

Тип везе по узору на приказани Модел 1 успостављен је у 7 (6,1%) планова развоја ЈЛС: Бабушница, Доњевац, Крушевац, Ниш, Параћин, Ражањ и Неготин.

Тип везе по узору на приказани Модел 2.1 успостављен је у 20 (17,39%) планова развоја ЈЛС: Алексинац, Бела Паланка, Бојник, Врбас, Гаџин Хан, Деспотовац, Димитровград, Кнић, Књажевац, Кучево, Љиг, Мали Зворник, Пирот, Рача, Сврљиг, Србобран, Сремска Митровица, Сурдулица, Темерин и Тител.

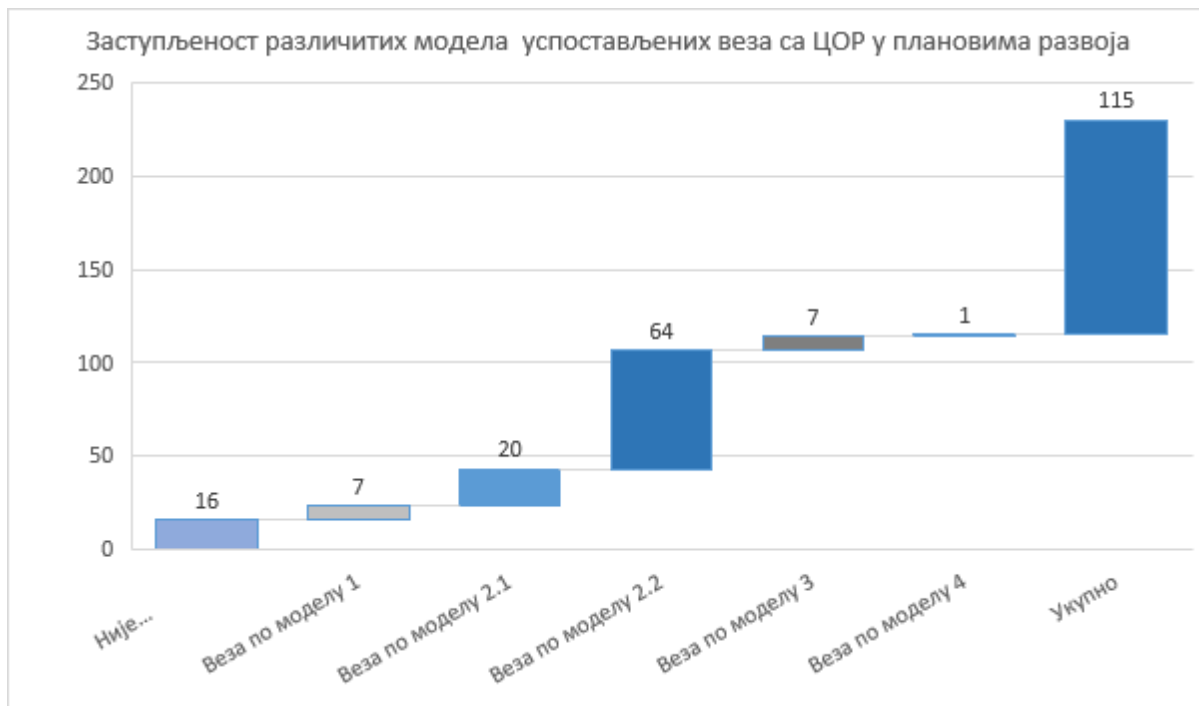
Тип везе по узору на приказани Модел 2.2 успостављен је у 64 (55,56%) планова развоја ЈЛС/градова: Ариље, Бајина Башта, Бачка Паланка, Бачка Топола, Београд, Бечеј, Блаце, Брус, Варварин, Велика Плана, Велико Градиште, Владимирци, Власотинце, Врање, Вршац, Голубац, Жабари, Житорађа, Зајечар, Зрењанин, Ивањица, Ириг, Кладово, Косјерић, Крагујевац, Краљево, Крупањ, Куршумлија, Лебане, Лесковац, Лозница, Љубовија, Нова Варош, Нови Кнежевац, Нови Сад, Опово, Осечина, Оџаци, Панчево, Петровац на Млави, Пожаревац, Прибој, Пријепоље, Рашка, Рума, Свилајнац, Сента, Сјеница, Смедеревска Паланка, Смедерево, Сокобања, Суботица, Топола, Трстеник, Тутин, Ћуприја, Ужице, Чајетина, Чачак, Чока, Шабац и Шид.

Тип везе по узору на приказани Модел 3 успостављен је у 7 (6,1%) планова развоја ЈЛС: Бач, Беочин, Врњачка Бања, Жабал, Инђија, Ковин и Кула.

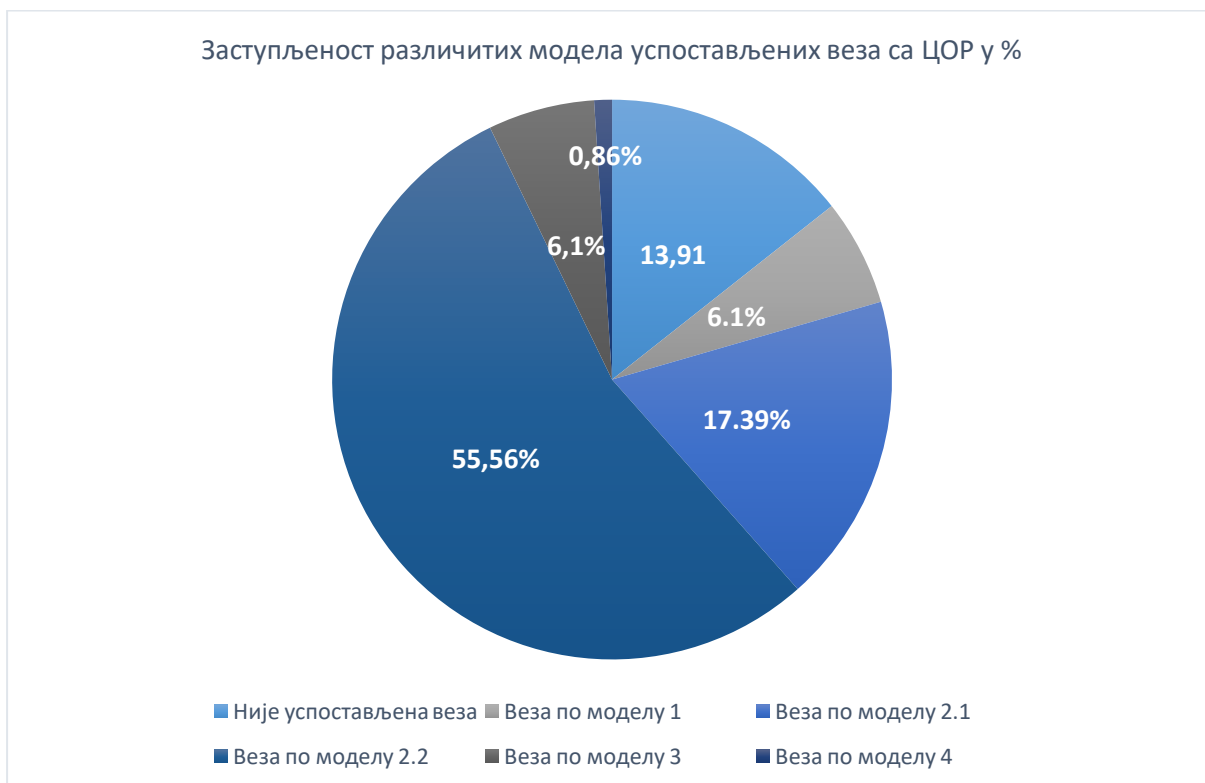
Тип везе по узору на приказани Модел 4 успостављен је у само у Плану развоја општине Кањижа.

На графиконима испод је дат упоредни преглед заступљености појединачних модела веза, или одсуства било какве успостављене везе са ЦОР.

Графикон 1: Заступљеност различитих модела успостављених веза са ЦОР

Графикон 2: Заступљеност различитих модела успостављених веза са ЦОР у %

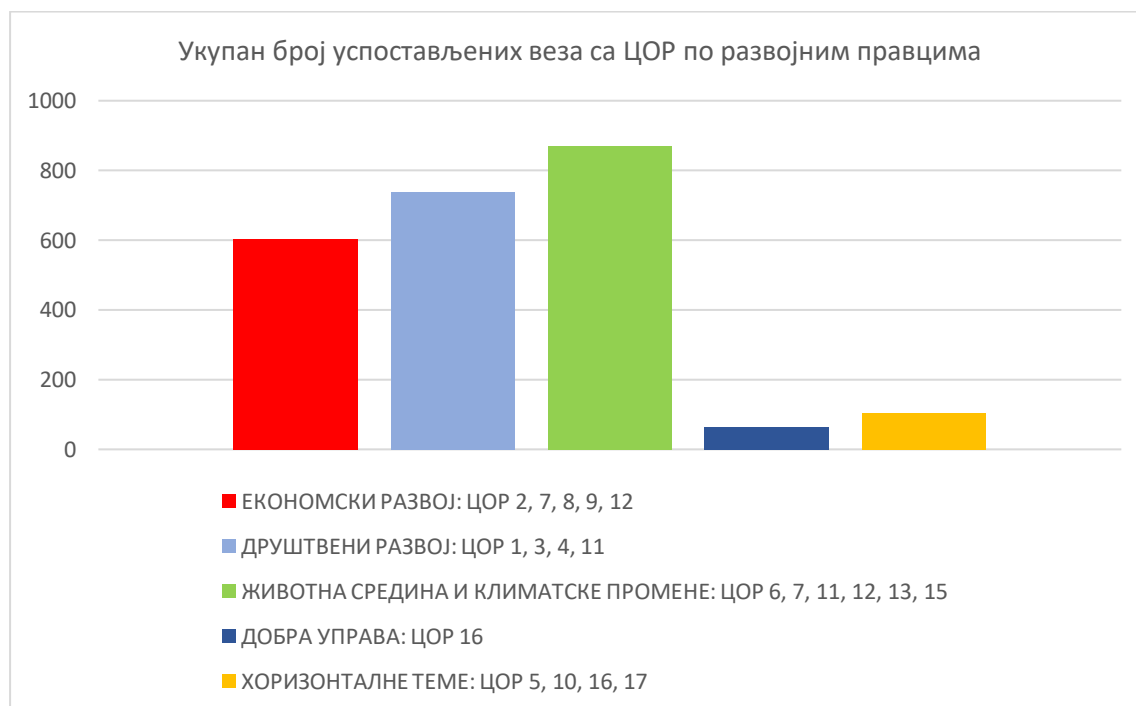
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ БРОЈА ПРЕПОЗНАТИХ ВЕЗА СА РАЗВОЈНИМ ПРАВЦИМА

На графиконима испод су приказани укупан број и процентуална распрострањеност препознатих веза по развојним правцима:

Графикон 3: Успостављене веза са ЦОР по развојним правцима у %

Графикон 4: Укупан број успостављених веза са ЦОР по развојним правцима

Са 37% је највише адресиран развојни правац који се односи на животну средину и климатске промене. Превагу унутар овог развојног правца односе ЦОР 6: Обезбедити доступност и

одрживо управљање водом и санитацијама за све и ЦОР 12: Обезбедити одрживе образце потрошње и производње. ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим додељен је како социјалном развоју, тако и животној средини, а са 354 детековане везе је уједно тема која је најзаступљенија, те стога значајно утиче на повећање фокуса на ова два развојна правца одрживог развоја. Следи друштвени развој са 31% удела у успостављеним везама, где опет предводе везе са ЦОР 11 и знатно мање ЦОР који су посвећени образовању (4) и здравству (3). Економски развој заступљен је са 25% приказаних веза, са ЦОР 8 унутар тог развојног правца са највише веза.

Хоризонталне теме су незнатно заступљене са 4% укупно. ЦОР 5 (родна равноправност) је адресиран у свега 24 плана развоја, а ЦОР 10 (смањење неједнакости) у 25 планова развоја.

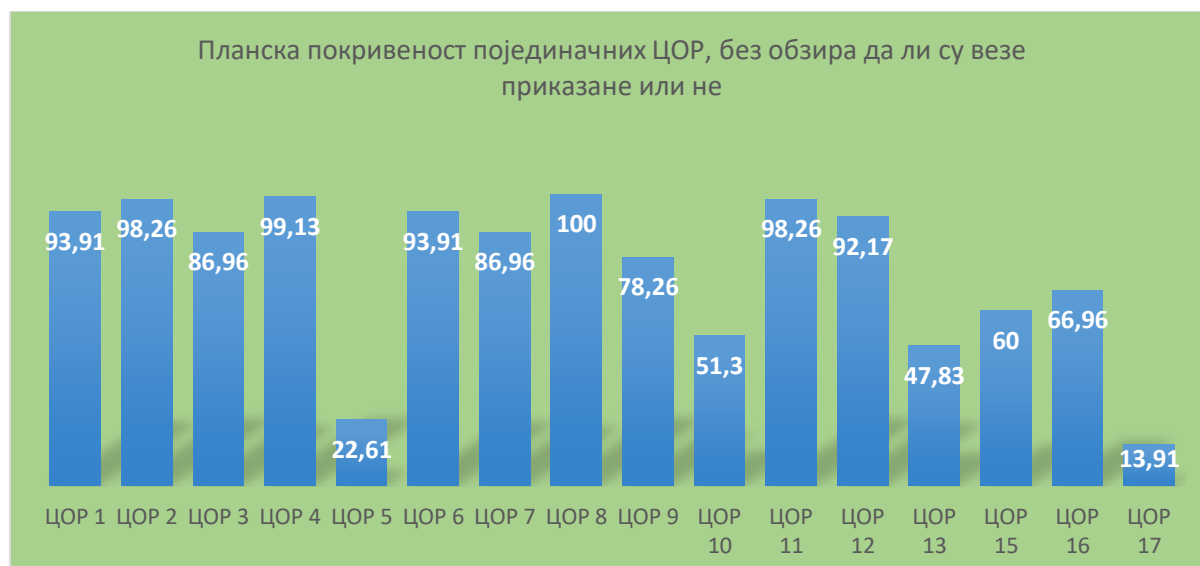
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ У ПОГЛЕДУ БРОЈА УСПОСТАВЉЕНИХ ВЕЗА СА ПОЈЕДИНАЧНИМ ЦОР

Укупна планска покривеност по појединачним ЦОР и преговарачким кластерима

Као што је горе у методологији приказано, анализа је обухватила како сагледавање препознатих, тако и оних веза које у плановима развоја нису препознате, али је очигледно да постоје и као такве сведоче о томе да ли је, и у којој мери појединачан ЦОР заправо ослловљен.

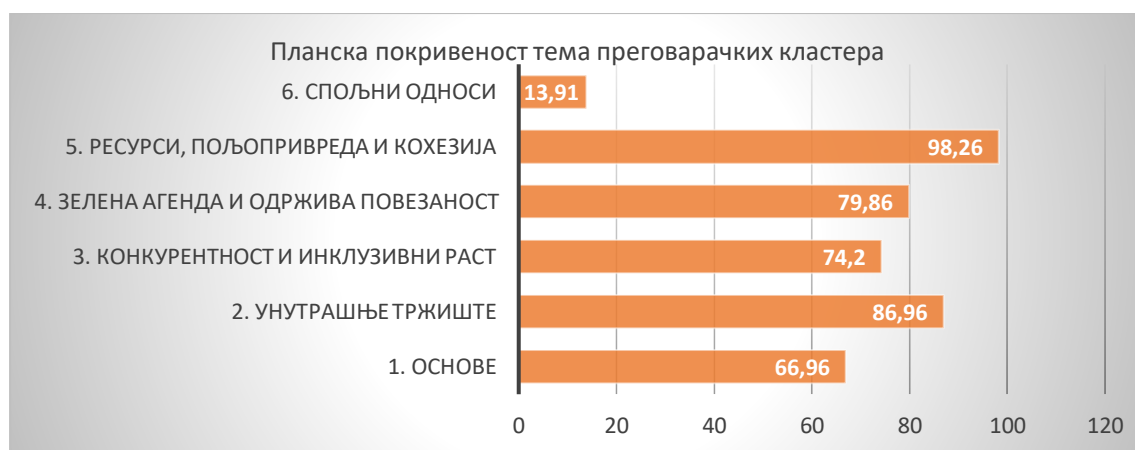
На графикону који следи приказана је стварна планска покривеност, односно процентуална заступљеност планова развоја са стварним везама са појединачним ЦОР.

Графикон 5: Планска покривеност ЦОР

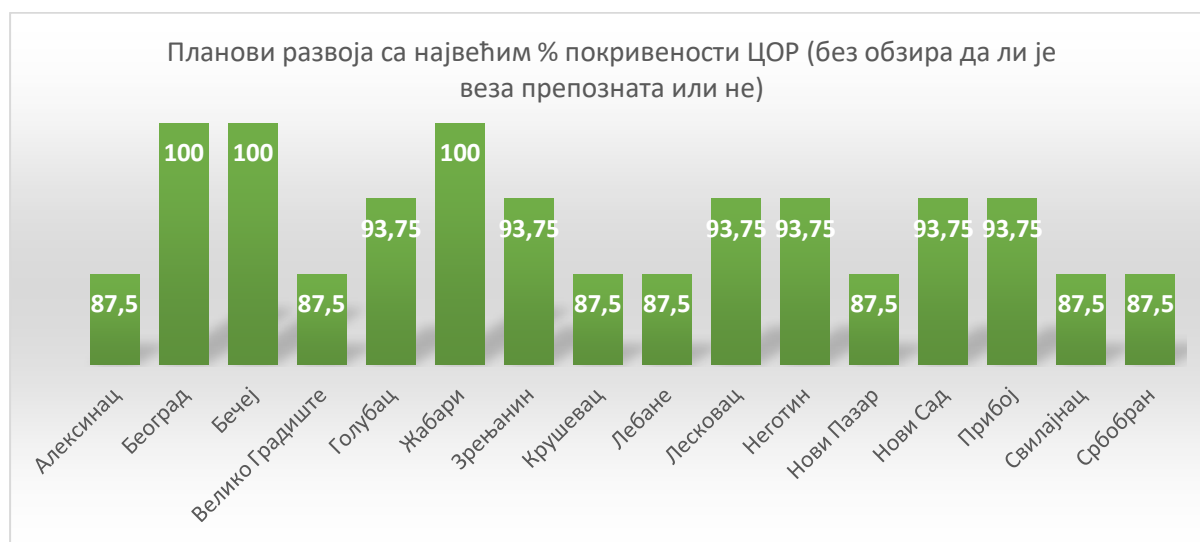
Са 100% покривености предњачи ЦОР 8 (одржив економски раст и запосленост), који је тематски препознат у свим плановима развоја. Одмах потом са високих 99,13% је ЦОР 4 (образовање), а следе га ЦОР 2 (одржива пољопривреда) и ЦОР 11 (одрживи урбани развој). Најмање је ослловљен ЦОР 17 (партнерство за одрживи развој), док је ЦОР 5 (родна равноправност) плански непоредно покривен са само 22,61%.

Графикон 6: Планска покривеност тема преговарачких кластера

Планска покривеност тема које се везују за преговарачке кластере приказана је на графикону изнад, док је на графикону који следи дат преглед оних општина и градова са највећом планском покривеношћу ЦОР.

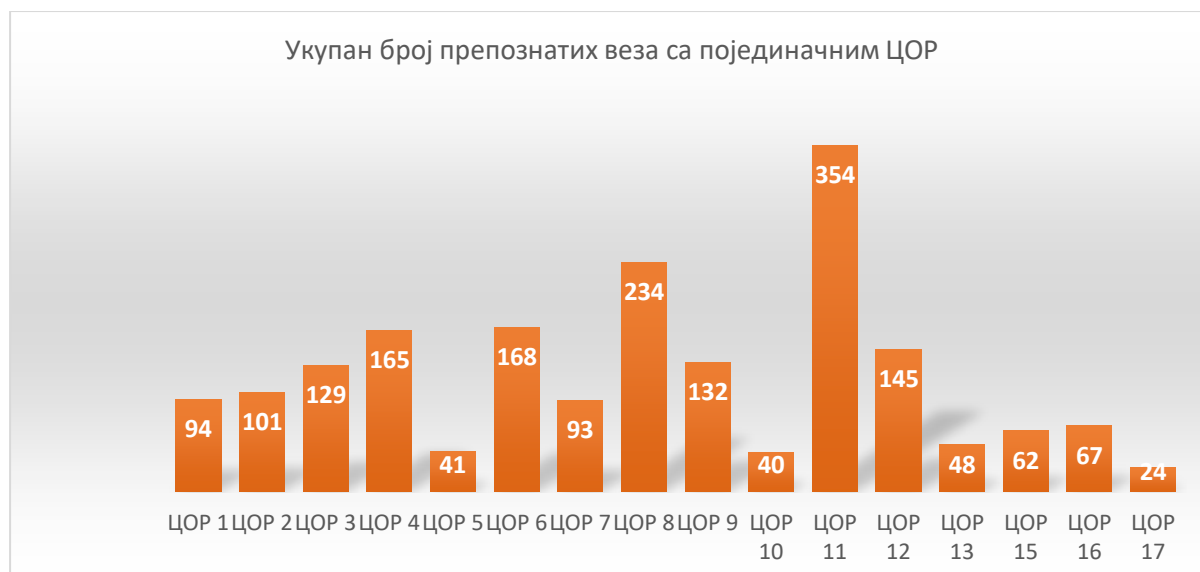
Графикон 7: Планови развоја са највећим % покривености ЦОР

Анализа препознатих веза у плановима развоја општина и градова

Анализа 99 планова развоја ЈЛС (од 115 доступних планова развоја ЈЛС изузето је 16 планова развоја који нису успоставили било какве референце са ЦОР) показала је да је препознато, и приказано по било ком од идентификованих модела успостављених веза са ЦОР, укупно 1.897 веза, веома неравномерно распоређених по појединачним ЦОР.

Графикон 8: Укупан број препознатих веза са појединачним ЦОР

Имајући у виду надлежности ЈЛС¹⁵, нарочито обухват комуналних делатности¹⁶ од управљања водоснабдевањем, отпадним водама и комуналним отпадом, преко обезбеђења топлотне енергије и градског и приградског превоза, одржавања улица и путева, као и зелених јавних површина, овакав распоред приказаних веза у највећој мери одражава приоритете ЈЛС.

Пошто се теме покривене појединим ЦОР потциљевима и показатељима којима се мери допринос преклапају, као што је доле приказано за сваки појединачни ЦОР, све приказане графиконе треба тумачити узимајући то у обзир. То се превасходно односи на ЦОР 11, 1, 13, 8, 12 и 16.

На графикону испод је приказ градова и општина које су успоставиле највише веза са ЦОР, односно 30 и више веза. Не чуди што је Град Београд успоставио несразмерно више веза од осталих градова, али изостанак Новог Сада, Ниша и Суботице, као три највећа града после Београда пре указује на недовољно исцрпно приказивање веза, него на планско запостављање тема које ЦОР обухватају. Бечеј је посебан случај, јер су успостављане како директне, тако и индиректне везе, па је на пример Приоритетни циљ 1: Стварање повољног амбијента за развој конкурентне привреде и повећања запошљивости повезан са 8 различитих ЦОР и 14 потциљева одрживог развоја. Пошто је индиректан допринос веома тешко мерити, а узајамне везе и међузависност остварења потциљева неисцрпне, препорука је да се везе у документима

¹⁵ Основне уставне надлежности ЈЛС обухватају уређење организације њених органа и јавних служби, доношење буџета, урбанистичког плана и програма развоја општине, утврђивање симбола, управљање имовином, прописивање прекршаја за повреде општинских прописа, старање о остваривању, заштити и унапређењу људских и мањинских права и старање о јавном информисању. Као области у којима општина, у складу са законом, има сопствене надлежности утврђене су: комуналне делатности, грађевинско и пољопривредно земљиште, локални путеви и улице, локални превоз, просвета, култура, здравствена, социјална и дечја заштита, спорт и физичка култура, заштита животне средине и заштита од елементарних непогода, заштита културних добара и др.

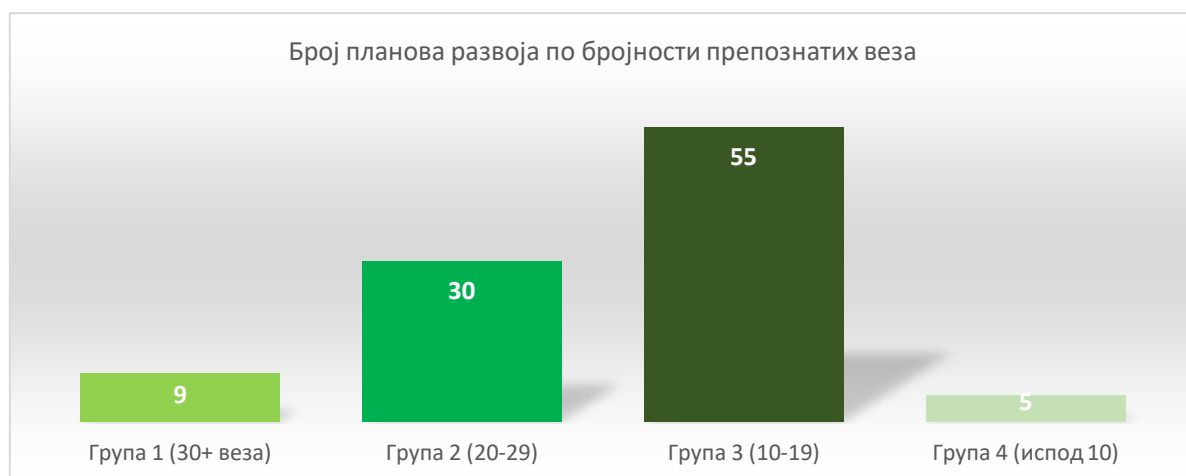
¹⁶ Закон о комуналним делатностима, "Службени гласник РС", бр. 88 од 24. новембра 2011, 104 од 23. децембра 2016, 95 од 8. децембра 2018, 94 од 28. новембра 2024.

развојног планирања успостављају када се кроз мере непосредно доприноси остварењу одређеног потциља, и може се мерити показатељем који је у корелацији са ЦОР показатељом.

Графикон 9: Планови развоја са највише препознатих веза са ЦОР

Графикон 10: Бројност веза по групама (до 9 веза, до 19 веза, до 29 и преко 30)

Од 99 планова развоја са препознатим везама са ЦОР, у 55,5% њих је успостављено од 10 до 19 веза, у 30,3% од 20 до 29 веза, у 9,1% њих преко 30, а у 5% мање од 10 веза.

У графиконима који следе дат је преглед препознатих веза са ЦОР за планове развоја 7 по броју становника највећих градова у Србији, по ЦОР и по градовима.

Табела 9: 7 највећих градова у Србији по броју становника:

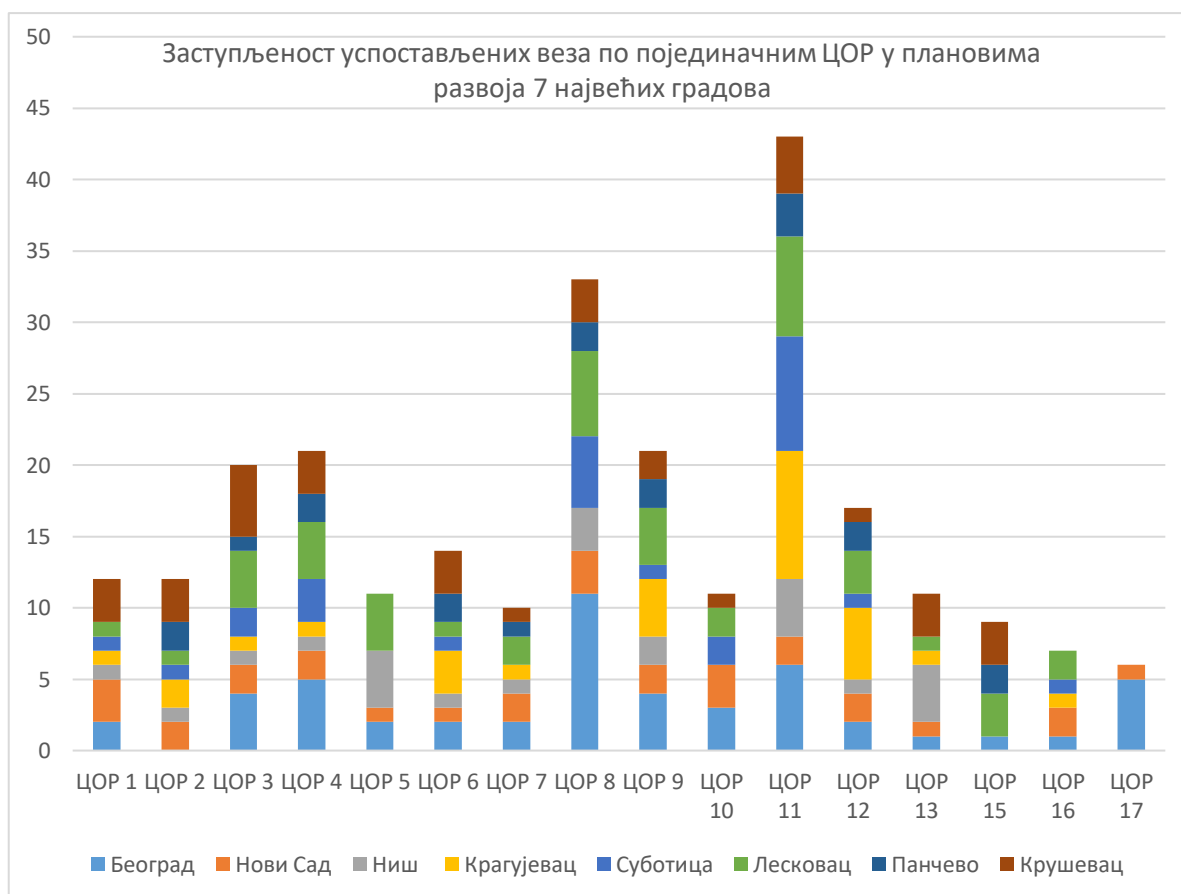
Град	Број становника	Град	Број становника
Београд	1.681.405	Суботица	123.952
Нови Сад	368.967	Лесковац	123.950
Ниш	249.501	Панчево	115.454

Крагујевац	171.186		
------------	---------	--	--

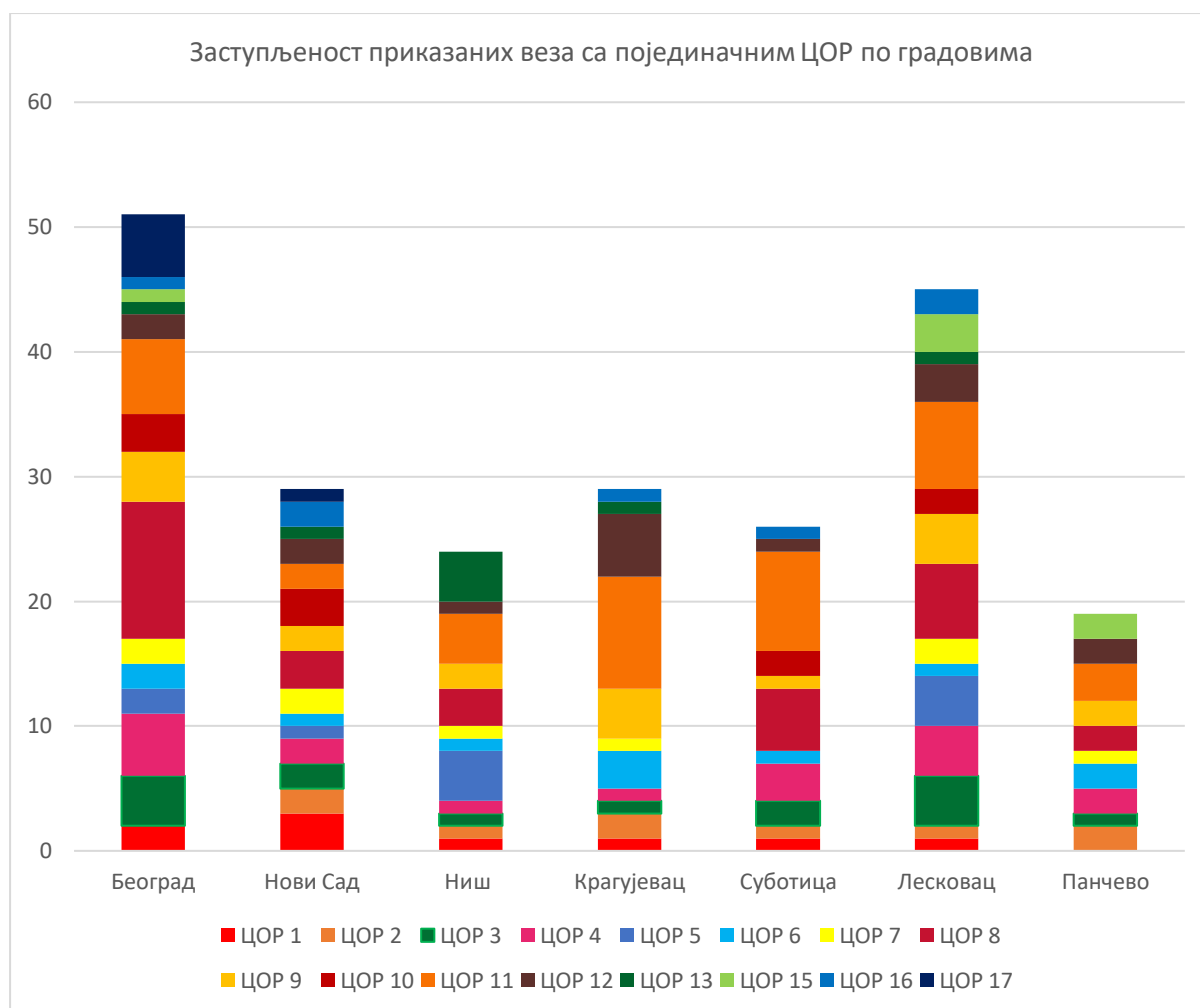
Извор: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G202413051.pdf>

Очито је да Београд предњачи када је реч о економском развоју, здравству, образовању, иновацијама и партнерству за одрживи развој, али није приказао везу са пољопривредним развојем, иако је та област плански покривена. Крагујевац је успоставио највише веза са областима које покривају пољопривреду, управљање водама, индустрију и иновације, урбани развој и циркуларну економију. Приметно је да у плану развоја Крагујевца није приказана ни једна веза са ЦОР 8 (запосленост и економски раст), иако је ова област кроз мере оловљена. Нови Сад приоритет даје борби против сиромаштва, економском развоју и смањењу неједнакости. Суботица јасну предност даје урбаном развоју и нешто мање радним местима и економском расту, али не само што није приказана ни једна веза са сигурном и одрживом енергетиком, већ ова тема није ни плански покривена. Панчево такође приоритизује урбани развој, односно тему одрживих градова и заједница, али су везе са хоризонталним темама, као што су родна равноправност, смањење неједнакости и безбедност и снажне институције, веома посредне и плански непокривене.

Графикон 11: Заступљеност успостављених веза по појединачним ЦОР у плановима развоја 7 највећих градова

Графикон 12: Заступљеност приказаних веза са појединачним ЦОР по градовима

У тексту који следи биће сажето приказане општине и градови које су тежиште ставиле на поједине ЦОР, што може да буде индикација за приоритизацију изазова са којима су суочени, а самим тим и циљева и мера у плановима развоја.

ОДРЖИВИ ГРАДОВИ И ЗАЈЕДНИЦЕ

ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Када је реч о томе са којим ЦОР је успостављено највише веза, свакако значајно предњачи ЦОР 11, са чак 354 везе и 15 ЦОР показатеља који покривају ову тему. Ово не чуди јер је распон подтема које овај ЦОР покрива веома широк, а уједно и веома релевантан за локални ниво. Креће се од неусловних и нестандартних насеља, јавног превоза, урбанизације, учешћа грађана у урбаном планирању и управљању, људских и материјалних губитака услед катастрофа (преклапање са ЦОР 1 и ЦОР 13), заштите културне и природне баштине (преклапање са ЦОР 15), комуналног отпада (преклапање са ЦОР 12) и квалитета ваздуха, физичког и сексуалног насиља, (преклапање са ЦОР 16) до усвајања стратегија за смањење ризика од катастрофа на националном и локалном нивоу (преклапање са ЦОР 1 и 13). Управо због очигледне

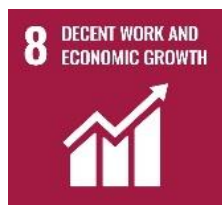
међуповезаности и преклапања ЦОР и оправдане логике за избор било које опције за успостављање веза (ЦОР 1, ЦОР 11, ЦОР 13) искривљује донекле свеукупну слику у погледу ЦОР 11. Од 99 планова развоја везе са овим ЦОР приказане су у 95, док је у остала 4 плана развоја кроз анализу мера такође идентификована планска покривеност.

Графикон 13: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 11

Занимљиво је да три највећа града у Србији нису препознала више заједничких подтема са овим ЦОР, имајући у виду да широко тематски покрива урбани развој. Разлог углавном лежи у горе наведеним преклапањима, те су бројне могуће везе приписане ЦОР-овима 1, 12, 13, 15, 16.

У Годишњем Извештају РЗС о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године¹⁷, од 11 показатеља којима се прати овај ЦОР, подаци нису били доступни за чак 9 и тиме је праћење стања и промена у овој области скоро немогуће, како на националном, тако и локалном нивоу. Удаљавање од циља уочено је код показатеља који мери 11.6.1 *Удео комуналног чврстог отпада који се редовно прикупља и који се на одговарајући начин одлаже у укупној количини генерисаног комуналног чврстог отпада, по градовима.*

ДОСТОЈАНСТВЕН РАД И ЕКОНОМСКИ РАСТ

ЦОР 8: Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

Са укупно 234 успостављене везе, ЦОР 8 је други по реду по броју референци. Покривен је са 15 ЦОР показатеља који се односе на БДП, неформалну запосленост, незапосленост, паритет плата, материјални отисак и домаћу потрошњу материјала (преклапање са ЦОР 12), усаглашеност радног права, туризам. Услед овог преклапања, статистика је незнатно искривљена.

¹⁷ https://sdg.indikator.rs/media/uybny4t1/sdg_godisnji_izvestaj_srbija_2024_cir.pdf

Графикон 14: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 8

Превагу у препознатим везама са ЦОР 8 односе градске општине. Наиме, у урбаним подручјима се налази 74% свих радних места¹⁸, и они представљају економска средишта у Србији. Једина ЈЛС која није приказала везе са овим ЦОР је Крагујевац, иако је кроз мере у плану развоја покрила теме које поједини потциљеви ЦОР 8 обухватају.

Према Годишњем Извештају РЗС о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године¹⁹ у Републици Србији за 2024. годину, за ЦОР 8 од 9 показатеља који су доступни на порталу РЗС, 4 указују на напредак ка циљу. Ради се о неформалној запослености, родном паритету плата и незапослености и НЕЕТ²⁰ стопи за младе. Удаљавање од циља уочено је код домаће потрошње материјала по глави становника и по БДП-у и код годишње стопа раста реалног БДП-а по глави становника.

ЧИСТА ВОДА И САНИТАРНИ УСЛОВИ

ЦОР 6. Обезбедити доступност и одрживо управљање водом и санитацијама за све

На трећем месту по броју приказаних веза је ЦОР 6 са 168 веза. За разлику од претходна два, овај ЦОР је тематски јасно усмерен на управљање водама и у надлежности је ЈЛС. Тако је као тема препознато у чак 96,6% анализираних планова развоја на територији Војводине, али то не рефлектује доле приказане резултате, јер је већина градова и општина успоставило две или једну везу.

¹⁸ Одрживи градови у Србији: Ослобађање трансформационог потенцијала градова за зелену транзицију, WB, јун 2023.

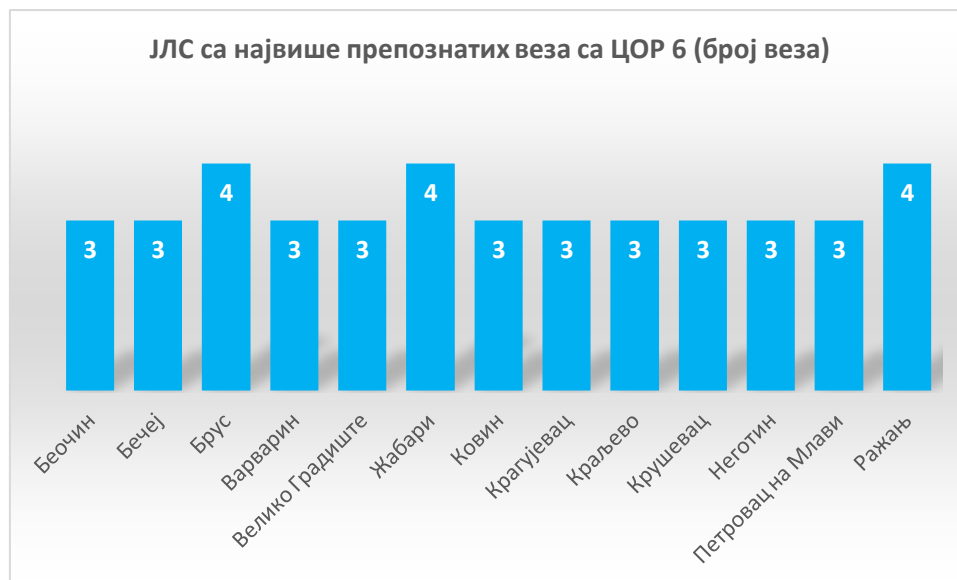
¹⁹ https://sdg.indikatori.rs/media/uybny4t1/sdg_godisnji_izvestaj_srbija_2024_cir.pdf

²⁰ NEET - „Not in Education, Employment, or Training“, што одговара показатељу који прати РЗС: удео младих (старости 15-24 године) који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком

Овај ЦОР односи се на приступ водоводу и канализацији, пречишћавању отпадних вода, квалитету вода, статусу експлоатације, као и успостављање оперативних политика и процедура за учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом.

И у оквиру овог ЦОР постоје преклапања са ЦОР 1, али то не утиче пресудно на приказане резултате.

Графикон 15: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 6

Међу 13 општина и градова који су приказали највише веза са овим ЦОР, само три су из Војводине (Беоцин, Бечеј, Ковин). То изненађује, с обзиром на то да Зрењанин, Панчево, Темерин и бројна мања места у Војводини имају проблем са микробиолошком или хемијском загађеношћу воде.

Према Годишњем Извештају РЗС о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године²¹ у Републици Србији за 2024. годину, чак за 5 од 10 потциљева уочен је напредак ка остваривању циља. То се превасходно односи на пречишћавање вода и добар статус водних тела нивоа експлоатације вода. За показатељ б.б.1 који мери удео јединица локалне самоуправе са успостављеним и оперативним политикама и процедурама за учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом, означено је испуњење циља.

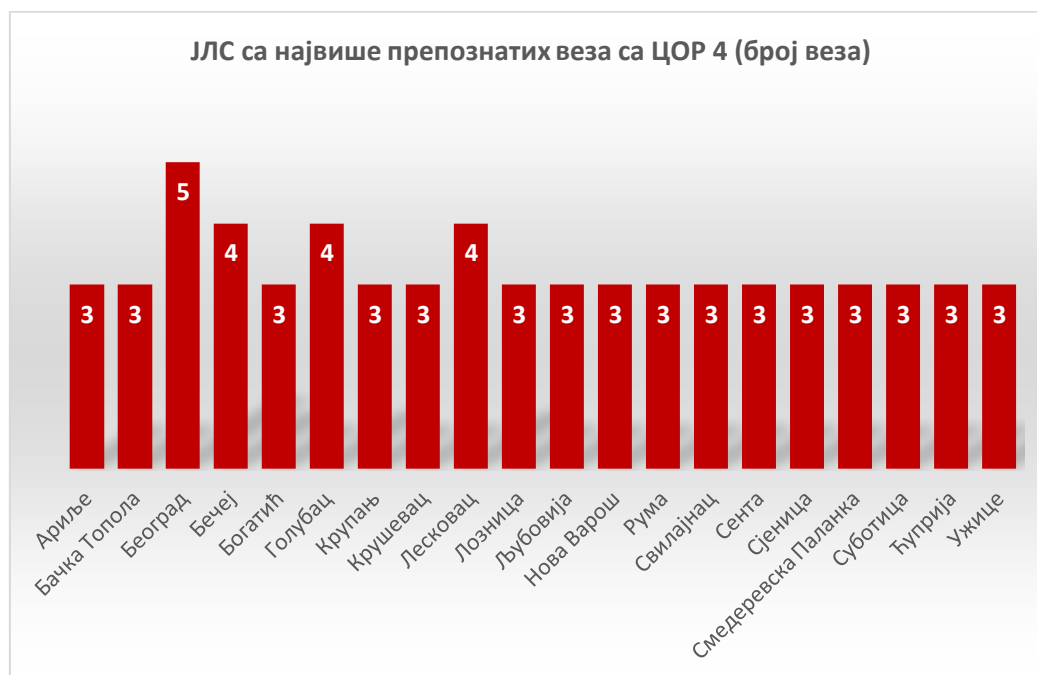
КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ

ЦОР 4. Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све

²¹ https://sdg.indikatori.rs/media/uybny4t1/sdg_godisnji_izvestaj_srbija_2024_cir.pdf

Овај ЦОР је по заступљености веза, укупно 165 њих, на четвртом месту и јасно је усмерен на подизање квалитета предшколског васпитања и образовања (ПВО), основношколског и средњешколског образовања, као и адекватности и опремљености школских објеката, обучености наставног особља, као и целоживотно учење. Од 99 планова развоја у 5 нису приказане везе, иако су плански теме препознате.

Графикон 16: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 4

Многе, а нарочито мале ЈЛС, успостављале су искључиво везе са предшколским васпитањем и образовањем, пошто је то у надлежности ЈЛС, тако да су везе успостављане само са потциљевима 4.2.²² и 4.1²³ кроз унапређење школске инфраструктуре. Овде је уочљиво одсуство већих градова у Србији.

У Годишњем Извештају РЗС о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године²⁴ у Републици Србији за 2024. годину, од 8 показатеља које прати РЗС, за чак 5 подаци нису доступни. Напредак ка остварењу циља констатован је само код учешћа младих и одраслих у формалном и неформалном образовању и обукама.

Од 2016. године Извештај о одрживом развоју²⁵ (Sustainable Development Report - SDR) годишње пружа најновије доступне податке за праћење и рангирање учинка свих земаља чланица УН у остваривању циљева одрживог развоја. На глобалном нивоу, према најновијем Извештају публикованим 2025. године, Република Србија заузима 33-ће од 167 места. ЦОР 4 је један од укупно два ЦОР где је у Извештају уочено удаљавање од испуњења циља.

²² 4.2 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање

²³ 4.1 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења

²⁴ https://sdg.indikator.rs/media/uybny4t1/sdg_godisnji_izvestaj_srbija_2024_cir.pdf

²⁵ <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2025/sustainable-development-report-2025.pdf>

ОДГОВОРНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА

ЦОР 12. Обезбедити одрживе образце потрошње и производње

Од 99 планова развоја код њих 17 нису назначене везе са ЦОР 12. Укупно је идентификовано 145 веза са овим ЦОР који покрива подтеме у вези са циркуларном економијом. То су постојање акционих планова за одрживу потрошњу и производњу, материјални отисак и материјална потрошња, количина и третман опасног отпада, стопа рециклаже, одрживи туризам. Постоје преклапања са ЦОР 7 и 8, где се поједини потциљеви мере истим показатељима.

Графикон 17: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 12

Не може се уочити никаква посебна правилност међу ЈЛС који су определили већи број веза са овим ЦОР.

Напредак ка остварењу циља у Годишњем Извештају РЗС констатован је код стопе рециклирања, док је усвајањем Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године остварен потциљ 12.1. У Извештају о одрживом развоју²⁶, назначено је да „изазови остају“²⁷, а прогрес ка остварењу ЦОР стагнира.

²⁶ <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2025/sustainable-development-report-2025.pdf>

²⁷ Градација стања (од најгорег ка најбољем): „највећи изазови“, „значајни изазови“, „преостају изазови“ и „ЦОР испуњен“.

ИНДУСТРИЈА, ИНОВАЦИЈЕ И ИНФРАСТРУКТУРА

ЦОР 9. Изградити отпорну инфраструктуру, промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и подстицати иновације

Са овим ЦОР је укупно приказано 132 веза, а од 99 планова развоја 31 није садржао везе са њим. Овај ЦОР обухвата следеће подтеме: транспорт, БДВ и запосленост у производњи, мала и средња предузећа, истраживање и развој, високо технолошке индустрије, мобилну мрежу.

Графикон 18: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 19

Напредак ка остварењу циља у актуелном Годишњем Извештају РЗС уочен је код обима путничког и теретног транспорта, удела малих индустријских предузећа у укупној додатој вредности прерађивачке индустрије, расходима за истраживање и развој и уделу становништва обухваћеног мобилном мрежом.

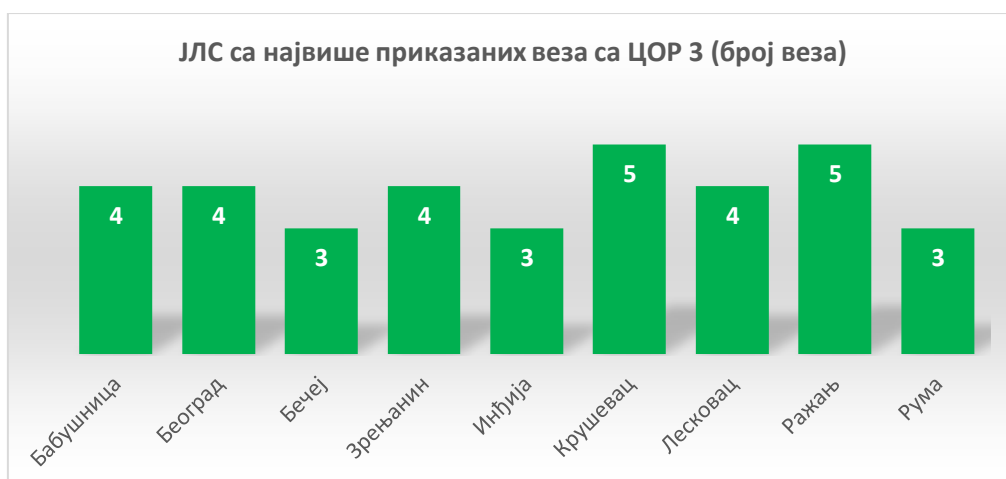

ДОБРО ЗДРАВЉЕ

ЦОР 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за све људе

У 17 од 99 планова развоја са ЦОР 3 нису успостављене везе, док је кроз 82 плана развоја успостављено укупно 129 веза. Овај ЦОР уско је тематски везан за здравство и нема преклапања са осталим ЦОР. Покрива различите типове смртности од матерналне, преко наталне, дечје, од кључних заразних и незаразних болести, од загађења ваздуха, воде, тровања до суицида. Такође обухвата универзални обухват здравственом заштитом, репродуктивну здравствену заштиту и превенцију и лечење од злоупотребе супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола, вакцинацију и доступност лекова, као и густину и дистрибуцију здравствених радника.

Графикон 19: ЈЛС са највише препознатих веза са ЦОР 3

Не чуди да се у 9 планова развоја са највише приказаних веза налазе 4 града имајући у виду да су секундарне и терцијарне здравствене установе лоциране по градовима. У случају Ражања, статистика је искривљена пошто су све једнозначне везе које су успостављане са ЦОР 6 који се односи на водоснабдевање и санитарне услове индиректно везивана и за ЦОР 3, што није био случај ни у једном другом анализираном плану развоја.

Овај потциљ РЗС прати кроз 15 показатеља. У Годишњем Извештају РЗС за три је констатовано да су испуњени, а за 6 да је уочљив напредак ка остварењу циља. Међу њима су смањење инциденције туберкулозе, као и смртности која се приписује кардио-васкуларним болестима, раку, дијабетесу или хроничним респираторним болестима, повредама у друмском саобраћају и самоубиству.

СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ

Циљ 2. Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду

Са ЦОР 2 је укупно приказана 101 веза. Овај ЦОР се бави темама као што су неухрањеност, заостајање у расту и развоју, пољопривредну продуктивност и одрживост, генетска разноликост семена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња, расходима за пољопривреду, функционисање тржишта прехранбених производа и њихових деривата.

У 8 планова развоја нису приказане везе са овим ЦОР. То су планови развоја Београда, Зрењанина, Кањиже, Књажевца, Параћина, Сврљига, Сокобање и Тополе. У преосталих 91 планова развоја распоред је уједначен и у највећем броју случајева је успостављена једна до две везе.

Графикон 20: Број планова развоја по бројности приказаних веза са ЦОР 2

Према Годишњем Извештају РЗС за 2024. годину, Србија се удаљава од остварења циља када је реч о умереној или тешкој несигурности хране код становништва, према Скали искуства са несигурношћу хране (FIES). Нешто блажи, али и даље веома неповољан налаз је и у Извештају о одрживом развоју²⁸, где је стање у овој области означено са „значајним изазовима“ и стагнирајућим трендом у напретку ка остварењу циља.

ДОСТУПНА И ОБНОВЉИВА ЕНЕРГИЈА

ЦОР 7. Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

Са овим ЦОР је укупно успостављено 93 везе; међутим у чак 22 плана развоја од 99 који имају референце са ЦОР, енергетика као тема није препозната, док је у осталим успостављена једна до две везе максимално, са изузетком општине Брус са 3 успостављене везе.

Овај ЦОР је уско тематски усмерен на приступ електричној енергији, чиста горива и технологије, енергију из обновљивих извора, енергетски интензитет и улагања у енергетску ефикасност, па је успостављање веза углавном јасно и једнозначно. Ипак, може доћи до мале забуне код успостављања веза, нарочито када се то у идеалном случају ради и преко показатеља, јер РЗС користи исти показатељ за 7.b.1²⁹ и 12.a.1³⁰ Инсталирани капацитети за производњу енергије из обновљивих извора у земљама у развоју и развијеним земљама [вати по глави становника]. У

²⁸ <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2025/sustainable-development-report-2025.pdf>

²⁹ 7.b.1 Улагања у енергетску ефикасност као удео у БДП-у и износ страних директних инвестиција и финансијских трансфера за инфраструктуру и технологију за услуге одрживог развоја

³⁰ 12.a.1 Износи подршке земљама у развоју за истраживање и развој за одрживу потрошњу и производњу и технологије усклађене са заштитом животне средине

оваквим случајевима треба упоредити са ЦОР показатељом и потциљем за који је везан, што је у овом случају управо овај ЦОР.

Графикон 21: Број планова развоја по бројности приказаних веза са ЦОР 7

У Годишњем Извештају РЗС, од 5 показатеља којима се мери остварење циљева, напредак ка циљу се односи на удео обновљиве енергије у укупној финалној потрошњи енергије, енергетски интензитет и улагања у енергетску ефикасност. У Извештају о одрживом развоју, напредак је забележен за сва четири показатеља, а свеукупна оцена за ЦОР 7 је да је Србија на путу да оствари овај циљ.

СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

ЦОР 1. Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

Овај ЦОР препознат је у већини планова развоја, односно у 82 од 99. Укупно је успостављено 94 веза, али је ово један од ЦОР у којем, због обима и разноврсности тема, долази до преклапања са другим ЦОР, преваходно са ЦОР 11 и 13.

Кроз овај ЦОР се мери становништво које живи испод међународне и националне линије сиромаштва, покривеност системима социјалне заштите, људске и материјалне жртве катастрофа (преклапање са ЦОР 11 и 13), финансирање програма смањења сиромаштва и расходи за основне услуге (образовање, здравство и социјална заштита). Такође су могућа преклапања са ЦОР 6, када је реч о становништву које живи у домаћинствима са приступом основним услугама.

Графикон 22: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 1

Сем наведених ЈЛС на графикону, и ако се изузму 16 планова развоја без веза са овим ЦОР, у свим осталим плановима развоја је успостављена по једна веза.

Од девет показатеља којима РЗС мери помак ка остварењу овог циља, за пет показатеља подаци нису били доступни, док је код три уочен напредак ка остварењу циља. Ради се о превазилажењу било ког облика сиромаштва, према националним дефиницијама. Забрињавајуће је међутим што удео укупних државних расхода за основне услуге (образовање, здравство и социјална заштита) опада и у том сегменту је приметно удаљавање од циља.

Према Извештају о одрживом развоју, Србија је постигла овај ЦОР.

МИР, ПРАВДА И СНАЖНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Циљ 16. Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све, и изградити делотворне, одговорне и инклузивне институције на свим нивоима

Са овим ЦОР је укупно успостављено 67 веза. Овај ЦОР покрива читав сет подтема од свих облика насиља и конфликта, укључујући и трговину људима и тортуру над децом, преко владавине права, незаконитих токова новца и оружја, корупције до одговорних институција, партиципативног доношења одлука, јавног приступа информацијама и заштите основних слобода, као и независних институција за заштиту људских права у складу са Париским начелима. То је разлог што долази до преклапања подтема и показатеља са другим ЦОР. Пример идентичних показатеља 10.3.1 и 16.б.1 *Удео становништва које је изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано или узнемиравано по неком основу дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права* или 16.1.3 *Удео становништва које је током претходних 12 месеци било изложено (а) физичком насиљу, (б) психолошком насиљу и (с) сексуалном насиљу* и 11.7.2 *Удео особа које су жртве физичког или*

сексуалног узнемиравања, према полу, старости, инвалидитету, и месту дешавања. И у овом случају, као и код сличних претходних дилема препорука је да се веза успостави са ЦОР који се суштински бави датом темом. Код потциљева и одговарајућих показатеља 10.3.1 и 16.б.1, ради се о дискриминацији која је у сржи ЦОР 10, па је стога та веза непосредна. У случају потциљева и показатеља 16.1.3 и 11.7.2, пошто се једнозначно ради о безбедности, директна веза је са ЦОР 16.

Треба нагласити да су све ЈЛС које су као четврти развојни правац дефинисале „добру управу/квалитет услуга“ успоставиле везу са овим ЦОР, односно са потциљем 16.6 Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

Графикон 23: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 16

Уколико се узме у обзир територијални принцип уочљиво је да је 5 од 10 планова развоја који су адресирали овај ЦОР у Аутономној покрајини Војводини.

Од 13 показатеља које РЗС прати за овај ЦОР, за чак 9 нису расположиви подаци за сагледавање тренда. Напредак ка циљу остварен је у смањењу случајева убиства и жртава трговине људима, док је удаљавање од циља запажено код неосуђених притвореника као удела свеукупне затворске популације.

У Извештају о одрживом развоју Република Србија је у погледу ЦОР 16 оцењена са најнижом позицијом за статус, а и напредак ка испуњењу ЦОР је стагнантан.

ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

ЦОР 15. Заштитити, обновљати и промовисати одрживо коришћење копнених екосистема, одрживо управљати шумама, борити се против дезертификације, зауставити и преокренути процес деградације земљишта и зауставити губитак биодиверзитета

Са ЦОР 15 је укупно успостављено 62 везе. Међутим, од 99 планова развоја у чак 62 нису успостављене везе са овим ЦОР, што сведочи о томе да заштита природе није приоритет код

већине ЈЛС. Овај ЦОР се бави темама које се односе на биодиверзитет. То су пошумљеност и управљање шумама, заштићена подручја, деградирана земљишта, индекс црвене листе, превенција или контрола инвазивних страних врста, као и криволов и трговина заштићеним врстама.

Графикон 24: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 15

Од 8 показатеља којима РЗС прати овај ЦОР, за чак 4 не може да се утврди тренд, док је напредак ка циљу констатован код заштићених подручја и одрживог управљања шумама. Трендовско удаљавање од циља уочено је код 15.а.1 *Званична развојна помоћ и јавни расходи за очување и одрживо коришћење биодиверзитета и екосистема*.

У Извештају о одрживом развоју, поред горе наведеног ЦОР 16, само још ЦОР 15 је оцењен најлошијом оценом за статус, са такође стагнатим напредком у испуњењу.

АКЦИЈА ЗА КЛИМУ

ЦОР 13. Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њихових последица

Веза са овим ЦОР препозната је у 39 од 99 планова развоја ЈЛС и градова, док је укупно успостављено 48 веза.

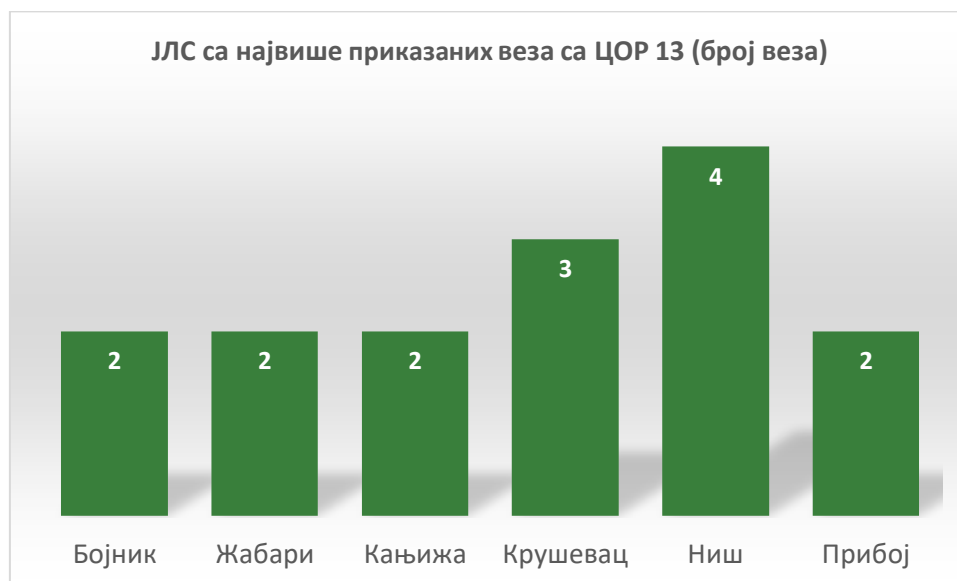
Тематски овај циљ покрива смањење ризика од катастрофа, од едукације до усвајања и операционализације планова за смањење ризика од катастрофа, али и емисије гасова са ефектом стаклене баште. Преклапања са другим ЦОР су значајна, нарочито са ЦОР 11 и ЦОР 1, чији се потциљеви мере истоветним ЦОР показатељима³¹, а нарочито релевантно за ЈЛС и где су

³¹ 1.5.1, 11.5.1 и 13.1.1: Смртни случајеви, нестала лица и лица директно погођена катастрофама на 100.000 становника, као и 13.1.2, 1.5.3 и 11.6.1: Оцена усвајања и примене националне стратегије

показатељи: 1.5.4, 11.6.2 и 13.1.3 13.1.3 Удео локалних самоуправа које усвајају и спроводе стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа. Многе општине и градови су се пре определили за успостављање веза са ЦОР 11 и ЦОР 1, а запоставиле су да то учине са ЦОР 13, па је и то, поред мањег фокуса на овој теми у начелу, разлог за тако мали број приказаних веза.

У оваквим случајевима, када се ради о идентичним ЦОР показатељима треба успоставити везу са свим одговарајућим потциљевима одрживог развоја.

Графикон 25: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 13

РЗС прати овај циљ кроз 4 показатеља, али за чак три нема довољно података да би се успоставио тренд.

У Извештају о одрживом развоју код ЦОР 13 је приметно је удаљавање од испуњења циљева.

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

ЦОР 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и

Са овим ЦОР је укупно успостављена 41 веза. Ипак од 99 планова развоја са успостављеним везама, само у 24 је препозната ова тема, иако је она хоризонталног карактера, односно рефлектује се у многим другим областима које ЦОР покривају. Бави се дискриминацијом и свим облицима насиља над женама и девојчицама, препознавање и вредновање неплаћеног рада, бриге и старања у домаћинству, учешћу жена у политичком и пословном животу (руководећа

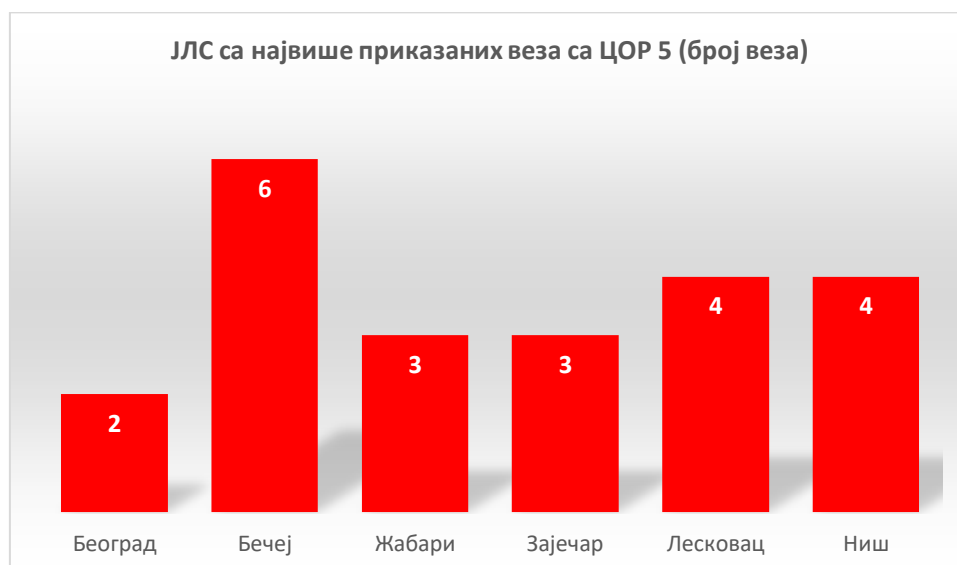

смањења ризика од катастрофа у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од катастрофа 2015-2030. године

места), самостално одлучивање о репродукцији, једнака права на власништво, поседовање мобилног телефона и родно засновано буџетирање.

Могућа су непосредна преклапања са ЦОР 16, нарочито када се упореде показатељи који мере веома сличне или исте појаве. То су 5.2.1³² и 5.2.2³³ и 16.1.3³⁴.

Графикон 26: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 5

На графикону изнад се види да градови, а нарочито на југу Србије, односе превагу када је реч о поклањању пажње родној равноправности. Остале општине и градови су максимално успоставиле једну везу са овим ЦОР.

Од 12 показатеља која РЗС мери, за чак 7 подаци не омогућавају назнаку тренда, док је напредак ка циљу констатован код удела жена на руководећим положајима и уделу особа које поседују мобилни телефон. Потциљеви који се односе на постојање закона и прописа који гарантују пун и једнак приступ женама и мушкарцима старости 15 и више година, бризи за сексуално и репродуктивно здравље, информацијама и едукацији и поседовање система за праћење и распоређивање јавних расхода за родну равноправност, сматрају се испуњеним.

У Извештају о одрживом развоју, Србија се рангира као држава са значајним изазовима по питању овог ЦОР, али је уочен умерен напредак ка остварењу циља.

СМАЊЕЊЕ НЕЈЕДНАКОСТИ

ЦОР 10. Смањити неједнакост унутар и између држава

³² Удео жена и девојчица старости 15 и више година које су или које су биле у партнерским везама изложене физичком, сексуалном, или психолошком насиљу од стране садашњег или бившег партнера током протеклих 12 месеци, према врсти насиља и старости

³³ Удео жена и девојчица старости 15 и више година које су биле изложене сексуалном насиљу од стране особа које нису биле њихов интимни партнер током протеклих 12 месеци, према старости и месту дешавања

³⁴ Удео становништва које је током претходних 12 месеци било изложено физичком, психолошком или сексуалном насиљу

Смањење неједнакости као тема препознато је у само 25 планова развоја општина и градова са укупно 40 успостављених веза.

И ово је једна од хоризонталних тема која би требало да је уграђена у политике свих области. Тематски обухвата сиромаштво, дискриминацију по било ком основу, фискалну политику у области зарада и социјалне заштите, миграциону политику и избеглице.

Постоје извесна преклапања ЦОР 10 са ЦОР 16 односно истог показатеља који се користи: *Удео становништва које је изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано или узнемиравано по неком основу дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права. У случају смањења дискриминације, могуће су везе са оба ЦОР, али је веза са ЦОР 10 непосреднија.*

Графикон 27: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 10

РЗС прати овај ЦОР са 10 показатеља, али расположиви подаци не омогућавају сагледавање тренда за чак 5 потциљева. Напредак ка остварењу циља уочен је код смањења сиромаштва и удела прихода радне снаге у БДП-у, који се састоји од зарада и трансфера за социјалну заштиту.

У Извештају о одрживом развоју, за ЦОР 10 је констатован напредак који води остварењу циљева.

ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉЕВА

ЦОР 17. Ојачати средства примене и ревитализовати глобално партнерство за одрживи развој

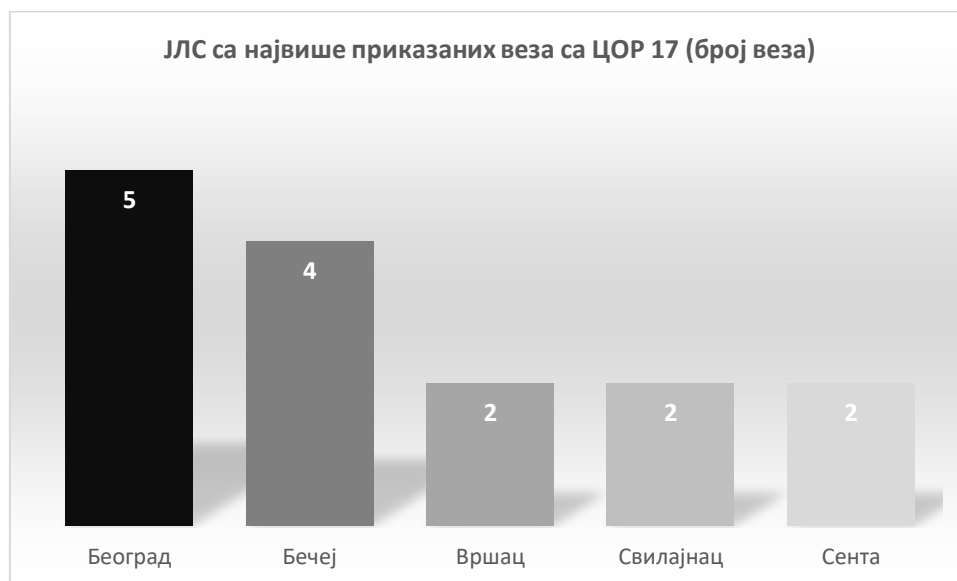
Са овим циљем је укупно успостављено 24 везе, али само у 13 од 99 планова развоја.

Теме које покрива су финансије (Укупни државни приходи као удео у БДП-у, приходи од пореза, стране директне инвестиције, задуженост), коришћење интернета, извоз, царине, главни макроекономски показатељи, кохерентност политика за одрживи развој и статистику. Бројне

општине и градови овај сет тема приписује националном нивоу, стога нису успостављали везе са овим ЦОР.

Међутим, Аналитички сервис ЈЛС садржи чак 64 показатеља који су прилагођени или допунски, а односе се на ЦОР 17. Обухватају све врсте прихода, расхода и издатака, финансијску аутономију општина, задуженост, извоз и суфицит/дефицит. Препорука је да се, нарочито код ЦОР са којима нису успостављене везе, или пак веома мало веза, провере показатељи које прате РЗС, као и Аналитички сервис ЈЛС, како би се лакше уочиле одговарајуће везе.

Графикон 28: ЈЛС са највише приказаних веза са ЦОР 17

Од 5 општина и градова које су успоставиле две или више веза, чак 3 су на територији Аутономне покрајине Војводине. Посебан случај за Бечеј³⁵ је описан у уводу овог поглавља.

На порталу РЗС³⁶, доступно је 12 показатеља који мере постигнућа у областима које овај циљ покрива. За чак 5 потциљева је уочено удаљавање од циља. Односи се на државне (локалне) приходе као удео у БДП-у и приходе из пореза, отплату дуга и главне макроекономске показатеље.

Према Извештају о одрживом развоју изазови у погледу овог ЦОР остају, али је очит умерен напредак.

³⁵ Општина Бечеј је укупно успоставила највише веза са ЦОР, приказујући како непосредне, тако и посредне везе. Препоруке с тим у вези дате су у поглављу: Препоруке за интеграцију ЦОР у планска документа.

³⁶ <https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/area?17>

ПРЕПОРУКЕ ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ ЦОР У ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА

Препорука за одабир типа везе

Препорука је да се при изради нових докумената развојног планирања и докумената јавних политика, или њиховој ревизији, користи Модел 3 и сходна примена усвојене класификације показатеља за успостављање и приказ веза са ЦОР, јер се непосредно доводе у корелацију одабрани показатељи и једнообразно користи подела на идентичне, прилагођене и допунске³⁷.

Разлози су следећи:

- показатељи приоритетних циљева, по правилу, одговарају показатељима исхода, односно показатељима потциљева одрживог развоја, па је и корелација одговарајућа;
- усклађивање са ЦОР показатељима који покривају све релевантне потциљеве одрживог развоја, или на доказима засноване допуне које боље приказују национални и локални контекст у оквиру дате теме, је пресудно за праћење и мерење учинка у односу на остварење ЦОР.

Табела коју треба користити са одговарајућим примером дата је испод:

Табела 10: Модел за успостављање веза

Приоритетни циљ из Плана развоја ЈЛС	Показатељ исхода из Плана развоја ЈЛС	Веза са потциљем ЦОР	Веза показатеља из ПР ЈЛС са ЦОР показатељом за ЦОР потциљ	Идентичан/ Прилагођен/ Допунски у односу на ЦОР показатељ
Општина/Град ... је привлачна и јединствена туристичка дестинација и бањско лечилиште које се позиционира као најпосећенија бања у региону	Приход по основу наплаћене боравишне таксе	8.9. До 2030. развити и спровести јавне политике које промовишу одрживи туризам који отвара радна места и промовише локалну културу и производе 12.b Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе	8.9.1. Удео прихода од туризма у БДП-у	Прилагођен
	Број туриста			Допунски
	Учешће страних туриста		8.9.2. Број радних места у области туризма у односу на укупан број радних места (разврстано по полу)	Допунски
	Укупан број ноћења		12.b.1 Број стратегија одрживог туризма или политика и спроведених акционих планова са договореним алатима за праћење и евалуацију	Допунски

³⁷ Дефиниције и примери за класификацију показатеља на идентичне, прилагођене и допунске дате су у Уводу ове анализе.

Већ је установљено да су ЦОР узајамно повезани, па су преклапања са другим ЦОР честа, нарочито када су у питању ЦОР 11, ЦОР 1 и ЦОР 13, чији се потциљеви мере истоветним ЦОР показатељима³⁸, а нарочито релевантно за ЈЛС је и показатељ: 1.5.4, 11.6.2 и 13.1.3 *Удео локалних самоуправа које усвајају и спроводе стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа* који је идентичан за сва три потциља.

У оваквим случајевима, када се ради о идентичним ЦОР показатељима препорука је да треба успоставити везу са свим одговарајућим потциљевима одрживог развоја.

Међутим, треба избегавати посредне везе³⁹. Пошто је индиректан допринос веома тешко мерити, а узајамне везе и међузависност остварења потциљева неисцрпне, препорука је да се везе у документима развојног планирања успостављају када се кроз мере непосредно доприноси остварењу одређеног потциља, и може се мерити показатељем који је у корелацији са ЦОР показатељом.

Препоруке за одабир и класификацију показатеља

Кључна препорука при одабиру показатеља је да се води рачуна о одговарајућем хијерархијском нивоу. У већем броју случајева приоритетни циљеви⁴⁰ у плановима развоја се мере показатељима исхода, а они углавном одговарају ЦОР показатељима. Показатељи за ниво исхода указују на промену стања или понашања која је остварена, а не на фактички резултат који је постигнут. Међутим, у бројним плановима развоја се за ниво исхода често користе и показатељи резултата. На пример, број изграђених објеката било каквог типа (спортски терени, предшколске/школске установе и сл.) не говори ништа конкретно о томе шта се том изградњом заправо намеравало, као што је већи обухват деце ПВО, или већи број рекреативаца. Слично је и са показатељем *Број реконструисаних објеката у циљу енергетске ефикасности*, који је у овом, или сличном облику, коришћен у плановима развоја ЈЛС и ПР АПВ, али ни они не одсликавају циљ који се жели постићи, а то је смањење потрошње енергије у објектима у којима су примењене мере енергетске ефикасности и последично смањење CO₂ емисија. Како би се разликовао ниво резултата од нивоа исхода треба поставити питање зашто се нешто ради, а не шта се ради.

У Аналитичком сервису ЈЛС⁴¹ већ су уграђене корелационе везе са ЦОР показатељима, где год је то било могуће. Препорука је да се при ревизији, или припреми нових докумената како развојног планирања, тако и докумената јавних политика на локалном нивоу, користе како расположиви показатељи РЗС на Порталу ЦОР, тако и показатељи обухваћени Аналитичким

---

³⁸ 1.5.1, 11.5.1 и 13.1.1: Смртни случајеви, нестала лица и лица директно погођена катастрофама на 100.000 становника, као и 13.1.2, 1.5.3 и 11.6.1: Оцена усвајања и примене националне стратегије смањења ризика од катастрофа у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од катастрофа 2015-2030. године

³⁹ Нпр: Мере које се односе на изградњу бицикличких стаза, спортске и остале јавне инфраструктуре не треба повезивати са ЦОР 3 (добро здравље), иако се односе подршку здравих животних услова.

⁴⁰ У документима јавних политика, у зависности од типа документа, то може да одговара општим или посебним циљевима.

⁴¹ <https://jls3.rsip.gov.rs/vox/Napomene>

сервисом ЈЛС (поред идентичних показатеља, мапирани су и прилагођени и допунски показатељи).

Имајући у виду да се показатељи у Аналитичком сервису ЈЛС односе на локални ниво, а бројне формулације ЦОР показатеља на национални, неопходне су посебне напомене, како би се једнообразно тумачила усклађеност показатеља.

Наиме, кад год је могуће и прикладно, формулација „државно/национално“ мења се са „локално“, али такав тип измене не утиче на степен усклађености, односно, и уз такву промену показатељ треба идентификовати као идентичан уколико се све остало подудара. Такође, уколико су потребне једноставне математичке радње које омогућавају успостављање релационог односа (конверзија апсолутних бројева у проценат), као информативнијег за упоредне анализе и који се подудара са ЦОР показатељом, такви показатељи могу се сматрати идентичним.

Табела 11: Примери за националне показатеље који се могу примењивати и на локалном нивоу

Област из Аналитичког сервиса ЈЛС	Показатељ из Аналитичког сервиса ЈЛС	ЦОР показатељ	Тип подударности
02. Финансијски показатељи ЈЛС	01. Укупни приходи	17.1.1 Укупни државни приходи као удео у БДП-у, према изворима	прилагођен
04.а Социјална заштита у надлежности ЈЛС	07. Расходи из буџета ЈЛС за услуге социјалне заштите, као % укупних расхода за услуге социјалне заштите	1.а.2 Удео укупних државних расхода за основне услуге (образовање, здравство и социјална заштита)	идентичан
02. Финансијски показатељи ЈЛС	09. Приходи од пореза	17.1.2 Удео националног буџета који се финансира из домаћих пореза	прилагођен

Примери за конверзију показатеља у информативнији облик:

- Број незапослених грађана у општини → Стопа незапослености, према полу, старости и инвалидитету (8.5.2)
- Укупан број m^2 јавних зелених површина на којима се уређује и одржава зеленило → Просечан удео отворених јавних површина у изграђеним површинама просторима (11.7.1)
- Територија под шумом у ha/km^2 → Површина под шумама као удео у укупној копненој површини (15.1.1)
- Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу → Удео становништва које користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља (6.1.1)

Препоруке у погледу вертикалног усклађивања

Препоруке у погледу усклађивања планова развоја градова и општина на територији Аутономне покрајине Војводине са Планом развоја АПВ (ПР АПВ) приказане су овде имајући у виду израду

Плана развоја Републике Србије, јер могу да послуже за избегавање дилема у погледу успостављања веза са ЦОР.

На пример, када је реч о одрживом управљању водама на територији АП Војводине, у ПР АПВ је превагнуо принцип институционалне надлежности (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде), па је ова тема третирана у оквиру одрживог развоја пољопривреде, док је код планова развоја општина и градова, непосредна веза успостављана са унапређењем комуналних делатности и заштитом животне средине, где заправо и припада. Таквих недоследности и преклапања мера у ПР АПВ, као и дилема шта припада ком циљу или мери, свакако треба избећи у Плану развоја Републике Србије. Јасна тематска припадност одређеним областима треба да однесе превагу у односу на институционалне надлежности за дате области, а ЦОР циљеви нуде добру основу за даље груписање и приоритизацију циљева у планским документима.

Пошто по Закону о планском систему Републике Србије сва планска документа треба да буду усклађена са планом развоја државе, за очекивати је да ће и План развоја АП Војводине претрпети ревизију. Стога ЈЛС на територији АПВ при ревизији или изради новог плана развоја треба да прате сопствену логику и сврстају одговарајућу тему под онај циљ где су планирали мере или активности које доприносе његовом остварењу. Најважније је да је су одговарајуће теме препознате и да се препознаје логика интервенције (Циљ→Мера→Активности) у самом плану развоја.

Препоруке у погледу приказа веза

Уколико се примењује препоручени тип везе који подразумева и корелациону везу са ЦОР показатељом, графички приказ са уочљивим симболима⁴² који се односи на циљеве и/или потциљеве одрживог развоја допринеће бољој видљивости остварења по питању тема одрживог развоја, али и бољој видљивости и значају одабраних показатеља. Према Уредби о методологији израде докумената јавних политика⁴³, приликом утврђивања показатеља учинка одређује се:

- 1) почетна вредност, која је вредност показатеља у години која претходи почетку израде или доношења документа јавне политике, односно у години за коју постоје релевантни подаци;
- 2) циљана вредност, која је пројектована вредност показатеља;
- 3) извор провере, који подразумева да се подаци прикупљају из различитих релевантних и поузданих извора, као што су: база података одговорног произвођача званичне статистике и друга база података, евиденција, извештај, истраживање, студија или други документ који садржи податке о вредности показатеља учинка.

Са овим подацима, везаним за визуелне симболе, сви плански документи постали би знатно читљивији и транспарентнији за заинтересоване стране и ширу јавност, јер би се уз одговарајући графички симбол нашле и све релевантне информације које омогућавају праћење стања и остварење планираног учинка.

⁴² <https://www.un.org/sustainabledevelopment/news/communications-material/>

⁴³ "Службени гласник РС", број 20 од 7. марта 2025, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2025/20/5/reg>